

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หลักนิติธรรมกับพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปราม
อาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๘

จัดทำโดย นางมณฑรี อุชชิน
รหัส ๖๘๑๓๓๐

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” (นธป.) รุ่นที่ ๑๓
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักนิติธรรมกับพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปราม อาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๘

นางมณฑิรา อุซชิน^๑

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้ศึกษาพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. ๒๕๖๖ และเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๘ ตามหลักนิติธรรม พบว่าแม้พระราชกำหนดนี้จะสะท้อนความก้าวหน้าในการให้ความคุ้มครองและเยียวยาผู้เสียหาย รวมถึงใช้มาตรการเชิงรุก เช่น การเปิดเผยและแลกเปลี่ยนข้อมูล การระงับธุรกรรม และการมีส่วนร่วมรับผิดชอบของสถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจ แต่ในอีกด้านกลับส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่น สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล เสรีภาพในการแสดงออก และสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะจากการขยายอำนาจรัฐและสถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจให้ออกคำสั่งและใช้ดุลพินิจโดยไม่มีแนวทางที่ชัดเจนและขาดกลไกถ่วงดุลหรือกลั่นกรองที่เพียงพอจากศาลจนอาจเกิดความเสี่ยงต่อการใช้อำนาจเกินจำเป็น เกิดช่องโหว่ด้านความปลอดภัยของข้อมูลจากการเปิดเผยและแลกเปลี่ยน และเกิดการตีตราผู้บริสุทธิ์ ซึ่งนำไปสู่การละเมิดสิทธิเสรีภาพและความล่าช้าในการคุ้มครองผู้เสียหาย บทความนี้จึงมีข้อเสนอเชิงกลยุทธ์ ได้แก่ การให้คำจำกัดความถ้อยคำและแนวปฏิบัติที่ชัดเจน การกำกับดูแลการใช้ข้อมูลส่วนบุคคล การตั้งคณะกรรมการอิสระกลั่นกรองตรวจสอบคำสั่งเปิดเผยข้อมูลหรือการระงับธุรกรรม ระบบอุทธรณ์และรายงานข้อมูลดำเนินการต่อสาธารณะ ให้ศาลในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและเอกชน การวางระบบหยุดยั้งและแช่แข็งทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม การใช้ AI หรือ Blockchain ติดตามธุรกรรมผิดปกติ การจัดตั้งศูนย์สอบสวนเฉพาะทางพร้อมพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลาง การเพิ่มศักยภาพกลไกเยียวยาผู้เสียหาย การตั้งกองทุนกลางเพื่อเฉลี่ยทรัพย์สินคืน และการพัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญและความพร้อมแก่บุคลากรและระบบงานในทุกภาคส่วน เป็นต้น

คำสำคัญ หลักนิติธรรม สิทธิเสรีภาพ พระราชกำหนด อาชญากรรมทางเทคโนโลยี

^๑ รองประธานศาลฎีกา, นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, นิติศาสตรมหาบัณฑิต (เกียรตินิยมดี) มหาวิทยาลัยปารีส ๑ (ปองเตอง ซอร์บอร์น), เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การใช้คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และโทรศัพท์มือถือกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของประชาชนทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการทำงาน การเรียน การติดต่อสื่อสาร หรือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบอินเทอร์เน็ตที่สะดวกและรวดเร็วในปัจจุบันได้กลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมโยงผู้คน สถาบัน และระบบบริการสาธารณะเข้าด้วยกันอย่างไร้พรมแดน อีกทั้งยังช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม ความเจริญก้าวหน้าและการแพร่หลายของเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตในวงกว้างได้นำมาซึ่งปัญหาที่ทวีความรุนแรงขึ้นเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของ “อาชญากรรมทางเทคโนโลยี” รวมถึงการหลอกลวงทางออนไลน์ การเฝ้าข้อมูลส่วนบุคคล การแพร่กระจายมัลแวร์ การฉ้อโกงผ่านแอปพลิเคชัน และการปลอมแปลงข้อมูลทางดิจิทัลในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ได้ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพ ต้องสูญเสียทรัพย์สินรวมมูลค่ามหาศาล จนทำให้เกิดความไม่มั่นใจต่อความปลอดภัยในระบบดิจิทัลของประเทศ โดยนับวันปัญหานี้จะยิ่งทวีความรุนแรงและแพร่ขยายในวงกว้างมากขึ้น ทั้งนี้ไปสู่ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ

จากสถิติข้อมูลอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๖๖ ถึงเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๗ แสดงให้เห็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวโดยมีคดีออนไลน์รวม ๔๐๒,๕๔๒ คดี คิดเป็นมูลค่าความเสียหายรวม ๔๒,๖๖๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท และมีแนวโน้มที่การกระทำความผิดดังกล่าวจะขยายตัวและแพร่กระจายออกไปอย่างรวดเร็วเกิดผลร้ายและเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ^๒ ซึ่งในจำนวนนี้ตำรวจสอบสวนกลาง (CIB) เปิดเผยสถิติประจำเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน ๒๕๖๗ มียอดผู้เสียหายเข้าแจ้งความกว่า ๕๕,๘๑๘ ราย มีการปิดกั้นโซเชียลมีเดียไปมากถึง ๒๔,๔๖๓ URL พบว่าช่องทางการโทรศัพท์ยังเป็นช่องทางกระทำผิดอันดับแรกคิดเป็น ๔๓.๘ เปอร์เซ็นต์ ที่สามารถหลอกลวงผู้เสียหายได้มากที่สุด นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลสถิติเพิ่มเติม เช่น คดีหลอกลวงเงินเพื่อทำงานพิเศษมีผู้เสียหายมากถึง ๑๐,๐๕๔ ราย คดีหลอกลวงทุนมีมูลค่าความเสียหายสูงถึง ๑,๒๗๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท และเฟซบุ๊กเป็นช่องทางออนไลน์ที่มีมิจฉาชีพใช้หลอกลวงเหยื่อมากที่สุดคิดเป็น ๓๙ เปอร์เซ็นต์^๓

เพื่อเป็นการรับมือกับภัยคุกคามดังกล่าว รัฐบาลไทยจึงได้ตราพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. ๒๕๖๖ ขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสืบสวนและดำเนินคดีแก่อาชญากรรมทางเทคโนโลยี รวมถึงเสริมสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ รัฐบาลได้ตรา

^๒ กรุงเทพธุรกิจ, ๒๕๖๘, ส่อง พ.ร.ก.ป้องกันคอลเซ็นเตอร์ฉบับใหม่ ติดตามระบบธุรกรรม-ป้องกันฟอกเงิน, [Online], Available : <https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/1164301> [2025, June 9]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)

^๓ WhoscallTH, ตำรวจสอบสวนกลางเผยสถิติก่อนหมดปี ๖๗ แค่สองเดือนสูญเงินกว่า ๓,๕๐๐ ล้านบาทโดยแก๊งคอลเซ็นเตอร์ [Online], Available : <https://whoscall.com/th/blog/articles/1445-ตำรวจสอบสวนกลางเผยสถิติก่อนหมดปี ๖๗ แค่สองเดือนสูญเงินกว่า ๓,๕๐๐ ล้านบาทโดยแก๊งคอลเซ็นเตอร์> [2025, June 9]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)

พระราชกำหนดฯ ฉบับเพิ่มเติมขึ้น เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องและเพิ่มอำนาจให้แก่เจ้าหน้าที่ในการดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

แม้ว่ากฎหมายดังกล่าวจะมีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองประชาชนจากภัยคุกคามทางเทคโนโลยี โดยมีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ รองรับ เช่น การให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากศาลในบางกรณี หรือการเฝ้าระวังการใช้งานอินเทอร์เน็ตของประชาชนอย่างกว้างขวาง เป็นต้น แต่ก็ก่อให้เกิดความกังวลว่าการบังคับใช้กฎหมายในลักษณะเช่นนี้จะเป็นการล่วงละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้สุจริตโดยไม่ชอบธรรม อีกทั้งยังอาจกลายเป็นเครื่องมือที่เปิดช่องให้เจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจโดยไม่ผ่านการตรวจสอบถ่วงดุลที่เหมาะสมหรือไม่ จนเป็นเหตุให้มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากหลายภาคส่วนว่า บทบัญญัติบางประการในพระราชกำหนดทั้งสองฉบับมีลักษณะที่อาจขัดหรือแย้งต่อหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยเฉพาะในหมวด ๓ ว่าด้วย “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย” ซึ่งรับรองสิทธิในความเป็นส่วนตัว (มาตรา ๓๒) เสรีภาพในการสื่อสารโดยไม่ถูกล่วงละเมิด (มาตรา ๓๖) และสิทธิในการได้รับความคุ้มครองจากการใช้อำนาจรัฐอย่างไม่เป็นธรรม (มาตรา ๒๕)

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาและวิเคราะห์พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. ๒๕๖๖ และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๘ ในแง่มุมของการคุ้มครองและผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผู้สุจริตภายใต้รัฐธรรมนูญและหลักนิติธรรม โดยเฉพาะในประเด็นที่อาจขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือหลักนิติธรรม พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้เกิด “ดุลยภาพ” ระหว่างการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

หลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง หลักการที่ทุกคนทุกองค์กรต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย กฎหมายต้องถูกตราและบังคับใช้อย่างเป็นธรรม มีความชัดเจน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งต้องมีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ของรัฐอย่างชัดเจนเพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรม หลักนิติธรรมถือเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดให้รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย พร้อมทั้งคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและความผาสุกของประชาชน โดยการตรากฎหมายไม่ควรขัดต่อหลักนิติธรรมและต้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักการสำคัญของการตรากฎหมายภายใต้หลักนิติธรรม เช่น กฎหมายต้องไม่มีผลย้อนหลังเป็นโทษ ต้องมีการประกาศใช้ให้ประชาชนทราบ ต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป จะต้องไม่ยกเว้นความรับผิดชอบแก่การกระทำในอนาคต ส่วนผู้บังคับใช้

กฎหมายก็ต้องใช้อำนาจตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองไว้เท่านั้น และต้องมีการยึดในหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา เป็นต้น

หลักนิติธรรมถือเป็นหลักการที่สำคัญภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในแง่การเป็นเสาหลักของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ยึดโยงกับสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมของประชาชน ช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมือง สันติภาพ และความมั่นคงของประเทศ เป็นเครื่องมือในการรักษาความยุติธรรมและป้องกันการใช้อำนาจรัฐในทางที่ผิด ทั้งยังเป็นกลไกที่ส่งเสริมความโปร่งใส การตรวจสอบ และการถ่วงดุลอำนาจในสังคม รวมถึงสนับสนุนการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนตามมาตรฐานสากล เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDG) อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักนิติธรรมเป็นแนวทางสำคัญในการบริหารประเทศอย่างถูกต้อง ยุติธรรม ภายใต้การตระหนักถึงและการเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยองค์กรของรัฐทุกส่วนต้องปฏิบัติตามกฎหมายและหลักนิติธรรมอย่างเคร่งครัด เพื่อรับรองความเสมอภาค ความเป็นธรรม และเสถียรภาพของระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั่นเอง

สิทธิและเสรีภาพในบริบทของกฎหมายสมัยใหม่

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนถือเป็นหลักพื้นฐานที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลผ่านปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights - UDHR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคี โดยสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่จำต้องได้รับการรับรองและคุ้มครองในประเด็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ได้แก่

๑. สิทธิในความเป็นส่วนตัว (Right to Privacy) คือ สิทธิที่ให้ประชาชนมีความเป็นส่วนตัวในการดำเนินชีวิต ซึ่งหมายถึงสิทธิที่จะไม่ให้บุคคลหรือหน่วยงานอื่นเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือไม่ให้ถูกสอดส่องหรือควบคุม อันรวมถึงข้อมูลต่าง ๆ เช่น ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลการสื่อสาร และข้อมูลทางการเงิน สิทธินี้เป็นหลักการพื้นฐานในบริบทของกฎหมายสิทธิมนุษยชนสากล ดังเช่นที่มีการกำหนดมาตรฐานไว้ในประกาศสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งหลายประเทศให้การรับรองและบัญญัติกฎหมายภายในรองรับ สำหรับประเทศไทยมีบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นต้น

๒. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of Expression) คือ สิทธิของบุคคลในการแสดงความคิดเห็นหรือความเห็น โดยไม่ต้องเกรงกลัวการถูกทำร้ายหรือการลงโทษจากรัฐหรือหน่วยงานอื่น ๆ สิทธินี้มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างสังคมที่เปิดกว้างและมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็นสามารถทำได้ผ่านสื่อมวลชน หนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต และการชุมนุม ซึ่งเป็นช่องทางให้ประชาชนสามารถแสดงจุดยืนของตน สิทธินี้แม้จะมีข้อจำกัดอยู่บ้างในบางกรณี แต่ก็ถือเป็นสิทธิที่สมควรได้รับการปกป้องเพื่อให้เกิดการพัฒนาในสังคมประชาธิปไตย

๓. เสรีภาพในการสื่อสาร (Freedom of Communication) คือ สิทธิของบุคคลในการสื่อสารหรือเผยแพร่ซึ่งความคิดเห็น ข่าวสาร หรือข้อมูลต่าง ๆ ผ่านรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย เป็นสิทธิ

พื้นฐานอันพึงยึดถือในสังคมประชาธิปไตย โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่การสื่อสารสามารถทำได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย สิทธินี้เป็นการประกันความสามารถในการเข้าถึงและการสร้างความเข้าใจในข้อมูลที่จำเป็นสำหรับประชาชน ซึ่งอาจมีผลต่อการตัดสินใจและความสามารถในการมีส่วนร่วมในประเด็นสำคัญของสังคม

๔. สิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรม (Right to a Fair Trial) คือ สิทธิของบุคคลที่ต้องเผชิญกับการดำเนินคดีที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ สิทธินี้รวมถึงการมีทนายความ การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับข้อกล่าวหาและสิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดี การเข้าถึงการพิจารณาคดีต่อหน้าเจ้าหน้าที่ที่เป็นกลางปราศจากอคติ และการมีโอกาสนำเสนอข้อเท็จจริงของตนในการพิจารณาคดี การรับประกันสิทธินี้เป็นการป้องกันการใช้อำนาจของรัฐในทางที่อาจก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิต่าง ๆ และเป็นการรับประกันความยุติธรรมในกระบวนการทางกฎหมายที่จะเกิดขึ้นแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสิทธิและเสรีภาพของประชาชนต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ มีบทบาทสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มีทั้งส่วนที่ระบุสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองไว้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น สิทธิในชีวิต สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการแสดงความคิดเห็น และส่วนที่ไม่ได้ระบุเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน แต่เกิดจากการตีความอย่างก้าวหน้าหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นสิทธิและเสรีภาพโดยปริยาย เช่น สิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิในข้อมูลข่าวสาร และสิทธิในการเข้าถึงระบบยุติธรรม เป็นต้น โดยมีบทบัญญัติที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ได้แก่

มาตรา ๒๕ ซึ่งรับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทุกประการ เว้นแต่กฎหมายจะบัญญัติจำกัดสิทธินั้นด้วยเหตุสมควร

มาตรา ๓๒ ซึ่งรับรองสิทธิในความเป็นส่วนตัว บุคคลไม่ควรถูกละเมิดที่อยู่อาศัย ข้อมูลหรือการสื่อสาร

มาตรา ๓๔ ซึ่งรับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การพิมพ์ และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

มาตรา ๓๖ ซึ่งรับรองเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารโดยไม่ถูกสอดแนมหรือขัดขวาง เว้นแต่มีคำสั่งศาล

มาตรา ๓๗ ซึ่งรับรองสิทธิในทรัพย์สินและการสืบทอด

มาตรา ๔๑ ซึ่งรับรองสิทธิในการได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ การเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว และการฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

๒. พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. ๒๕๖๖ และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๘

แม้ว่าที่ผ่านมาประเทศไทยจะมีมาตรการทางกฎหมายเป็นเครื่องมือในการปรับใช้สำหรับ ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖ พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติป้องกันและ ปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๕๒ ก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถใช้เป็นกลไกในเรื่องดังกล่าวได้อย่าง มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถรับมือหรือสนองตอบต่อวิวัฒนาการของอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ที่นับวันจะมีความซับซ้อนมากขึ้นได้ จึงมีการบัญญัติพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปราม อาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. ๒๕๖๖ และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปราม อาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๘ เพื่อให้รัฐใช้เป็นเครื่องมือสำหรับคุ้มครอง ประชาชนผู้สุจริต โดยเฉพาะจากการถูกหลอกลวงทางออนไลน์และการฉ้อโกงผ่านระบบดิจิทัล

สาระสำคัญของพระราชกำหนดทั้งสองฉบับดังกล่าว ได้แก่ การกำหนดนิยาม “อาชญากรรม ทางเทคโนโลยี” ให้ครอบคลุมการกระทำหรือพยายามกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์เพื่อฉ้อโกง กรรโชก หรือรีดทรัพย์ การแลกเปลี่ยนข้อมูลโดยกำหนดให้ สถาบันการเงิน ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องต้องแลกเปลี่ยนข้อมูล เกี่ยวกับธุรกรรมและการกระทำความผิด การระงับการทำธุรกรรมทางบัญชีทันทีโดยให้สถาบัน การเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจมีหน้าที่ระงับการทำธุรกรรมเป็นการชั่วคราวและแจ้งสถาบันการเงินหรือ ผู้ประกอบการธุรกิจที่รับโอนถัดไป พร้อมนำข้อมูลเข้าสู่ระบบเปิดเผยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลเมื่อพบเหตุ อันควรสงสัยเองหรือได้รับข้อมูลจากระบบดังกล่าว การระงับซิมการ์ดโดยให้สำนักงานคณะกรรมการ กิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) และผู้ให้บริการ โทรศัพท์มือถือมีอำนาจสั่งระงับการให้บริการหมายเลขโทรศัพท์เป็นการชั่วคราวเมื่อพบพฤติการณ์ที่ เข้าข่ายต้องสงสัยในการกระทำความผิดทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้หมายเลขโทรศัพท์ (ซิมมั่ว) ในการกระทำความผิด การระงับบัญชีหรือซิมการ์ดโดยให้อำนาจสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องสั่งระงับบัญชีหรือซิมการ์ดที่เกี่ยวข้องกับ อาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้ การคืนเงินให้แก่ผู้เสียหายโดยให้อำนาจคณะกรรมการธุรกรรม ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินพิจารณาคืนเงินให้แก่ผู้เสียหาย ที่ถูกหลอกลวงโดยไม่ต้องรอการยื่นฟ้องคดีต่อศาล ทั้งยังกำหนดความรับผิดชอบของสถาบันการเงิน และผู้ให้บริการ เช่น สถาบันการเงิน ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ และผู้ให้บริการอื่นที่เกี่ยวข้อง ต้องมีส่วนรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าใช้ความระมัดระวัง หรือปฏิบัติตามมาตรฐานการป้องกันอาชญากรรมทางเทคโนโลยีนั้น ๆ ตามกฎหมายแล้ว ซึ่งเป็น มาตรการที่ช่วยให้กระบวนการเยียวยาผู้เสียหายเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ การห้ามเกี่ยวกับการซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัลผ่านแพลตฟอร์ม Peer-to-Peer Lending (P2P) อันเป็น การกำหนดข้อห้ามในการให้บริการหรือแสดงความพร้อมในการให้บริการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยน สินทรัพย์ดิจิทัลประเภทคริปโทเคอร์เรนซีและโทเคนดิจิทัลที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการอุปโภคบริโภค

เพื่อป้องกันการฟอกเงินที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนสินทรัพย์เป็นเงินสดดิจิทัล การปฏิเสธการเปิดบัญชีและระงับการให้บริการสินทรัพย์ดิจิทัล โดยผู้ประกอบการธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัลมีหน้าที่ปฏิเสธการเปิดบัญชีและระงับการให้บริการหรือการทำธุรกรรมกับลูกค้าที่มีรายชื่อหรือใช้กระเป๋าสินทรัพย์ดิจิทัลที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี เป็นต้น

๓. พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนทุกคน รวมถึงการจัดเก็บข้อมูลและนำไปใช้โดยไม่ได้แจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบ และไม่ได้รับความยินยอม เป็นการรับรองสิทธิในข้อมูลส่วนตัวของเจ้าของข้อมูลซึ่งถูกจัดเก็บหรือกำลังจะถูกจัดเก็บในการสร้างความปลอดภัยและเป็นส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นสิทธิการรับทราบและยินยอมการเก็บข้อมูล สิทธิในการขอเข้าถึงข้อมูลส่วนตัว สิทธิคัดค้านและเพิกถอนการจัดเก็บและนำข้อมูลไปใช้ และสิทธิขอให้ลบหรือทำลายข้อมูลส่วนตัวเนื่องจากอาจถูกนำไปแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ เช่น ชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ ภาพถ่าย บัญชีธนาคาร อีเมล ไลน์ บัญชีผู้ใช้ของเว็บไซต์ ลายนิ้วมือ ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม เป็นต้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถระบุถึงตัวเจ้าของข้อมูลนั้น ๆ ได้ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบเอกสาร กระดาษ หนังสือ หรือจัดเก็บในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามกฎหมายนี้ประกอบด้วย เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ผู้จัดเก็บหรือควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล และผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล โดยในการจัดเก็บข้อมูล ผู้จัดเก็บหรือควบคุมข้อมูลต้องแจ้งวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลไปใช้หรือเปิดเผย เหตุผลความจำเป็น ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น จากการไม่ให้ข้อมูล กำหนดระยะเวลาในการจัดเก็บ และต้องจัดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล ในการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลก่อน เว้นแต่เป็นข้อมูลที่มีวัตถุประสงค์ทางวิทยาศาสตร์ป้องกันหรืออาชีวเวชศาสตร์ ประโยชน์สาธารณะด้านสาธารณสุข คุ้มครองแรงงาน ประกันสังคม หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และสถิติที่สามารถจัดเก็บข้อมูลได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอม และหากผู้จัดเก็บหรือควบคุมข้อมูลประสงค์จะนำข้อมูลไปใช้หรือเผยแพร่ก็ต้องขอและได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลก่อนด้วย หากเกิดการกระทำละเมิดต่อข้อมูลส่วนบุคคล เช่น การใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความละเอียดอ่อนโดยมิชอบ หรือล่วงรู้ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่นแล้วนำไปเปิดเผยโดยมิชอบ ผู้นั้นอาจต้องรับผิดชอบทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางปกครองได้ เช่นนี้ ภายใต้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เจ้าของข้อมูลย่อมได้รับการคุ้มครองสิทธิในหลายด้าน ประกอบด้วย สิทธิได้รับแจ้งรายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิขอเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิขอให้โอนข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิคัดค้านการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิขอให้ลบหรือทำลาย หรือทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลเป็นข้อมูลที่ไม่สามารถระบุตัวบุคคลได้ สิทธิขอให้ระงับการใช้ข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิขอให้แก้ไขข้อมูลส่วนบุคคล และสิทธิในการร้องเรียน กรณีที่ผู้จัดเก็บ ผู้ควบคุม หรือผู้ประมวลผลไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลนี้ไม่ใช่บังคับแก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือเพื่อกิจกรรมในครอบครัว การดำเนินการของหน่วยงานรัฐ ที่มีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ การใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ทำการเก็บรวบรวมไว้

เฉพาะเพื่อกิจการสื่อมวลชน งานศิลปกรรม หรืองานวรรณกรรม การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผย ข้อมูลส่วนบุคคลตามหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา หรือคณะกรรมการ การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลและการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดี และการดำเนินการกับข้อมูลของบริษัทข้อมูลเครดิตและสมาชิกตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบ ธุรกิจข้อมูลเครดิต

๔. พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. ๒๕๖๒

ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์เป็นเรื่องที่ประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจในยุคที่การสื่อสาร ทางเทคโนโลยีเป็นเรื่องไร้พรมแดน แต่ละประเทศพยายามหามาตรการทางกฎหมายและกำหนด นโยบายต่าง ๆ เพื่อควบคุมปัญหาโดยเฉพาะการก่ออาชญากรรมให้ได้มีประสิทธิภาพเพื่อให้ ทัดเทียมนานาประเทศ ประเทศไทยก็ไม่อาจหยุดนิ่งต่อบริบททางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่าง รวดเร็วและอัตราการก่ออาชญากรรมที่อาศัยช่องทางไซเบอร์กระทำความผิด ด้วยเหตุนี้การให้บริการ หรือการประยุกต์ใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต โครงข่ายโทรคมนาคมและดาวเทียมมากขึ้น เกิดเป็นความเสี่ยงจากภัยคุกคามทางไซเบอร์อันอาจกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ และ ความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้นเพื่อให้สามารถป้องกันหรือ รับมือกับภัยคุกคามทางไซเบอร์ได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ

กฎหมายฉบับนี้กำหนดมาตรการรับมือกับภัยคุกคามทางไซเบอร์ไว้ในกรณีที่เกิดหรือ คาดว่าจะเกิดภัยคุกคามทางไซเบอร์ต่อระบบสารสนเทศซึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของหน่วยงาน ของรัฐหรือหน่วยงานโครงสร้างพื้นฐานสำคัญทางสารสนเทศใด ให้หน่วยงานนั้นดำเนินการตรวจสอบ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลคอมพิวเตอร์ และระบบคอมพิวเตอร์ของหน่วยงาน รวมถึงพฤติกรรม แวดล้อมของตน เพื่อประเมินว่ามีภัยคุกคามทางไซเบอร์เกิดขึ้นหรือไม่ หากผลการตรวจสอบปรากฏ ว่าเกิดหรือคาดว่าจะเกิดภัยคุกคามทางไซเบอร์ขึ้น ให้ดำเนินการป้องกัน รับมือ และลดความเสี่ยงจาก ภัยคุกคามทางไซเบอร์ ตามแนวทางปฏิบัติและกรอบมาตรฐานด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัย ไซเบอร์ของหน่วยงานนั้น และแจ้งไปยังสำนักงานและหน่วยงานควบคุมหรือกำกับดูแลของตนโดยเร็ว ทั้งยังมีบทกำหนดห้ามมิให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้เปิดเผยหรือส่งมอบข้อมูล คอมพิวเตอร์ ข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ ข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องกับระบบคอมพิวเตอร์ หรือข้อมูล ของผู้ใช้บริการที่ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้ให้แก่บุคคลใด ผู้ฝ่าฝืนต้องรับโทษทางอาญา เว้นแต่เป็น การกระทำเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้หรือผู้กระทำ ความผิดตามกฎหมายอื่นหรือเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีแก่พนักงานเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการใช้ อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ และหากผู้ใดล่วงรู้ข้อมูลคอมพิวเตอร์ ข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ ข้อมูลของผู้ใช้บริการ หรือข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องกับระบบคอมพิวเตอร์ ที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้มา ตามพระราชบัญญัตินี้และเปิดเผยข้อมูลนั้นต่อผู้หนึ่งผู้ใดโดยมิชอบก็ต้องถูกลงโทษทางอาญาเช่นกัน

จากมาตรการของกฎหมายดังกล่าว มีหน่วยงานต่าง ๆ องค์กรสิทธิมนุษยชนและภาค ประชาสังคม พยายามศึกษาวิจัยหรือให้ความเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชน รวมถึงผลดีและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นของกฎหมายที่เกี่ยวกับความมั่นคงทางไซเบอร์ เช่น โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw) สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ)

Amnesty International Thailand คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ Human Rights Watch เป็นต้น สรุปความเห็นได้ว่า มีการให้คำนิยาม “ภัยคุกคาม” “ข้อมูลเท็จ” “ความมั่นคงของรัฐ” “ภัยต่อความมั่นคง” “ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ” “ความมั่นคงทางทหาร” และ “ความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ” ยังไม่ชัดเจน ทำให้เกิดช่องว่างในการตีความ อาจมีการตีความได้อย่างกว้างขวาง และคลุมเครือ รวมถึงมีการให้อำนาจแก่หน่วยงานของรัฐอย่างกว้างขวาง เปิดโอกาสให้รัฐเข้าแทรกแซงในการดำเนินการต่าง ๆ อย่างมากโดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรม การรายงานภัยคุกคามทางไซเบอร์ให้หน่วยงานของรัฐทราบทุกครั้งซึ่งเป็นปัญหาสำหรับภาคเอกชนที่ต้องคอยติดตามและรายงานเมื่อเกิดภัยคุกคามอย่างเคร่งครัด ทั้งยังขาดหลักประกันในการเยียวยาความเสียหายจากการปฏิบัติตามกฎหมาย นอกจากนี้ มีข้อวิจารณ์เกี่ยวกับประเด็นการขาดความโปร่งใสและมาตรฐานการตรวจสอบ ถ่วงดุล การขาดกลไกอิสระในการพิจารณาความเหมาะสมของการใช้อำนาจ เพราะกฎหมายนี้ควรนำไปสู่สภาพแวดล้อมดิจิทัลที่สร้างความไว้วางใจในการได้รับบริการที่ปลอดภัยผ่านหน่วยงานโครงสร้างพื้นฐานสำคัญทางสารสนเทศให้แก่ประชาชนและภาคธุรกิจ เป็นต้น

กฎหมายเปรียบเทียบต่างประเทศ

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มี Computer Fraud and Abuse Act บัญญัติห้ามมิให้ผู้ใดเข้าถึงระบบคอมพิวเตอร์ที่มีมาตรการป้องกันเป็นการเฉพาะของผู้อื่น รวมถึงสถาบันการเงินต่าง ๆ โดยมีขอบเพื่อเข้าถึงข้อมูลทางการเงินและข้อมูลอื่น ๆ ที่มีการจัดเก็บในระบบ และมี The Bank Secrecy Act บัญญัติถึงอาชญากรรมทางการเงินในหลายลักษณะซึ่งครอบคลุมการก่ออาชญากรรมทางการเงินออนไลน์ ที่กำหนดให้สถาบันทางการเงินต้องบันทึกข้อมูลการทำธุรกรรมทางการเงินทุกรูปแบบของลูกค้าไว้สำหรับเพื่อมีการเรียกตรวจสอบ และต้องจัดทำรายงานกิจกรรมทางการเงินที่ต้องสงสัยเมื่อตรวจพบกิจกรรมทางการเงินที่ผิดปกติไม่ว่าจะเป็นกรณีมีผู้มาติดต่อกับสถาบันการเงินเองหรือเป็นธุรกรรมออนไลน์ สถาบันการเงินต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้าเพื่อยืนยันตัวตนและทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเงิน และต้องประเมินความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางการเงินของลูกค้าด้วย กฎหมายนี้ยังสนับสนุนให้มีการแบ่งปันข้อมูลระหว่างสถาบันการเงินด้วยกันเองและระหว่างสถาบันการเงินกับองค์กรบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการรับมือและจัดการกับภัยคุกคามได้ นอกจากนี้ ยังมี Patriot Act มีวัตถุประสงค์ปราบปรามแหล่งเงินทุนขององค์กรก่อการร้ายข้ามชาติ มีการเพิ่มอำนาจเจ้าหน้าที่ให้สามารถดักฟังโทรศัพท์และตรวจสอบจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ได้ โดยอนุญาตให้ติดตั้งเครื่องดักฟังบนเครือข่ายโทรศัพท์หรือเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องสงสัย อนุญาตให้ศาลทั่วประเทศออกหมายอนุญาตให้มีการดักฟังและการเข้าตรวจสอบแหล่งเก็บรวบรวมที่ได้จากการติดต่อสื่อสาร ห้ามเจ้าหน้าที่เข้าดักฟังการติดต่อสื่อสารของบุคคลผ่านเครือข่ายการสื่อสารใด ๆ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าของหรือผู้ควบคุมเครือข่ายก่อน กฎหมายนี้ยังเพิ่มอำนาจของเจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังในการตรวจสอบธุรกรรมทางการเงินในสถาบันการเงินทุกแห่งเกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายมาน้อยเพียงใด โดยบังคับให้บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์รายงานการทำธุรกรรมทางการเงินที่มีเหตุอันควรสงสัยหรือการป้องกันไม่ให้

สถาบันการเงินในสหรัฐทำธุรกรรมกับสถาบันการเงินนอกระบบ จะเห็นได้ว่าเป็นกฎหมายที่บัญญัติให้อำนาจรัฐในการเข้าถึงข้อมูลภาคประชาชนได้มากขึ้นแต่ต้องมีการกำกับดูแลจากศาล

ในประเทศสิงคโปร์มี Cybersecurity Act ที่เข้มงวด มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างการป้องกันโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศสำคัญจากการโจมตีทางไซเบอร์ เป็นกฎหมายที่ส่งเสริมการแบ่งปันข้อมูลด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ให้บริการ เพื่อสร้างระบบการป้องกันที่เข้มแข็งมากขึ้น มีการขยายขอบเขตหน้าที่ของหน่วยงานรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ของสิงคโปร์ (Cyber Security Agency of Singapore) ให้สามารถเข้าไปตรวจสอบการดำเนินงานด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ของกิจการในด้านเศรษฐกิจในบางสาขา รวมถึงควบคุมหรือยับยั้งการโจมตีทางไซเบอร์ ให้บทบาทแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการเข้าถึงและตรวจสอบการทำงานของคอมพิวเตอร์หรือระบบคอมพิวเตอร์เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าจะได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ทางไซเบอร์ โดยสามารถเข้าค้นสถานที่เพื่อเข้าถึงข้อมูลได้โดยได้รับอนุญาตจากศาล แต่การดำเนินการตามกฎหมายนี้จำกัดการใช้มาตรการกับภัยที่เกี่ยวข้องกับระบบให้บริการสาธารณะและเศรษฐกิจของประเทศ เช่น ระบบสาธารณสุขปโภค ระบบขนส่ง และระบบการเงิน เป็นต้น มากกว่าที่จะให้ความคุ้มครองปลอดภัยแก่บุคคลทั่วไป นอกจากนี้ประเทศสิงคโปร์ยังมี The Online Criminal Harms Act เพื่อรับมือกับอาชญากรรมทางการเงินออนไลน์ โดยบัญญัติให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตป้องกันบัญชีผู้ใช้งานที่มีการเผยแพร่เนื้อหาผิดกฎหมายไม่ให้ติดต่อสื่อสารหรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้งานอื่น ๆ ในสิงคโปร์ ให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตปิดกั้นหรือระงับการเข้าถึงเว็บไซต์หรือห้ามดาวน์โหลดหรือลบแอปพลิเคชันที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดกฎหมาย

จากการหลอกลวงและฉ้อโกงออนไลน์ที่เพิ่มมากขึ้นในรอบหลายปีที่ผ่านมา หน่วยงานกำกับดูแลภาคการเงินของสิงคโปร์ และหน่วยงานกำกับดูแลการพัฒนาสื่อ ข้อมูลข่าวสารและโทรคมนาคมของสิงคโปร์ มีแนวคิดนำกรอบความรับผิดชอบร่วมกัน (Shared Responsibility Framework: SRF) มาบังคับใช้แก่ธนาคารและผู้ให้บริการโทรคมนาคมที่ถูกค่าได้รับผลกระทบจากการหลอกลวงออนไลน์ ในฐานะที่ธนาคารเป็นผู้ดูแลเงินของลูกค้าจึงต้องมีหน้าที่ป้องกันมิให้เกิดการฉ้อโกง เฉกเช่นบริษัทโทรคมนาคมที่เป็นผู้ให้บริการเครือข่ายสัญญาณอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นช่องทางที่กลุ่มมิจฉาชีพใช้ในการหลอกลวงเหยื่อ กรอบความรับผิดชอบร่วมกันนี้ รัฐสภาสิงคโปร์ได้บัญญัติเป็นกฎหมายพระราชบัญญัติป้องกันการฉ้อโกง พ.ศ. ๒๕๖๗ (Protection from Scams Act 2024) มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๗ โดยนำกรอบแนวคิด SRF รวมไปถึงมาตรการเข้มข้นอื่น ๆ เช่น การหน่วงธุรกรรม ๑๒ ชั่วโมง คือ การหน่วงเวลาการทำธุรกรรม ๑๒ ชั่วโมง สำหรับรายการที่มีความเสี่ยงสูงในกรณีที่เพิ่มผู้รับเงินใหม่ หรือธุรกรรมมูลค่าสูงที่ไม่สามารถทำได้ทันที ต้องรอเป็นระยะเวลา ๑๒ ชั่วโมง เพื่อพิจารณาให้แน่ใจ ทั้งนี้ มาตรการที่เข้มข้นของสิงคโปร์ ได้รับการพูดถึงตามหนังสือสังคมออนไลน์ของไทยเป็นอย่างมาก ประหนึ่งตัวอย่างที่สามารถยกขึ้นมาเป็นต้นแบบในการจัดการกับปัญหาการหลอกลวงออนไลน์ การยกระดับมาตรการที่เข้มข้นจากภาครัฐ และหน่วยงานกำกับดูแลด้านการเงินการธนาคารของไทย^๔

^๔ Fair Finance Thailand, 12 มีนาคม 2568, มาตรการร่วมรับผิดชอบ รับมือมิจฉาชีพออนไลน์ ‘มาช้า’ แต่ ‘มาแล้ว’ [Online], Available : <https://fairfinancethailand.org/article/2025/shared-responsibility-framework-for-dealing-with-online-fraud/> [2025, June 16]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)

ผลการศึกษาพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีฯ ที่มีต่อหลักนิติธรรม

แม้หลักการและเหตุผลในการตราพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. ๒๕๖๖ และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๘ จะมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองประชาชนผู้สุจริต ซึ่งถูกหลอกลวงจนสูญเสียไปซึ่งทรัพย์สินโดยผ่านโทรศัพท์หรือวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ และเพื่อรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ และความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้ได้รับความมั่นคงปลอดภัยโดยเฉพาะด้านทรัพย์สิน ซึ่งเป็นหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลภายในรัฐธรรมนูญ โดยบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่นย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติก็ตาม แต่การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลก็ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวจะต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖วรรคหนึ่ง พระราชกำหนดทั้งสองฉบับดังกล่าวมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการให้คำจำกัดความ “อาชญากรรมทางเทคโนโลยี” การกำหนดกลไกการแลกเปลี่ยนข้อมูลของสถาบันการเงิน ผู้ประกอบธุรกิจ และผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ โทรคมนาคม หรือผู้ให้บริการอื่นที่เกี่ยวข้อง การระงับบัญชีกรณีมีธุรกรรมต้องสงสัยหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของสถาบันการเงินหรือผู้ประกอบธุรกิจ เมื่อพบเหตุอันควรสงสัยหรือได้รับข้อมูลจากเจ้าของบัญชีแจ้งสถาบันการเงินหรือผู้ประกอบธุรกิจ หลักเกณฑ์การร้องทุกข์ และการกำหนดความผิดเกี่ยวกับการเปิดเผยหรือยินยอมให้บุคคลอื่นใช้บัญชีหรือหมายเลขโทรศัพท์ การเป็นธุระจัดหา โฆษณา หรือกระทำให้มีการซื้อ ขาย ให้เช่า หรือให้ยืมบัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ซึ่งลงทะเบียนผู้ใช้บริการแล้วแต่ไม่สามารถระบุตัวผู้ใช้บริการได้ หรือลงทะเบียนไม่ถูกต้องครบถ้วน รวมถึงการเยียวยาผู้เสียหายและการเพิ่มความรับผิดชอบทางแพ่งของสถาบันการเงิน ผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ โทรคมนาคมอื่น สื่อสังคมออนไลน์ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีมาตรการบางประการที่มุ่งหมายเพื่อให้การป้องกันและจัดการอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในโลกไซเบอร์รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของพระราชกำหนดทั้งสองฉบับนี้แล้ว พบว่ามีบทบัญญัติที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพบุคคล ซึ่งอาจเป็นประเด็นที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการละเมิดหลักนิติธรรมหรือไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมในบางประการ ทั้งอาจยังไม่สามารถจัดปัญหานี้ให้หมดไปได้อย่างแท้จริง ซึ่งในการศึกษาจะขอแยกเป็นหัวข้อดังนี้

๑. มาตรการตรวจสอบ เปิดเผย และแลกเปลี่ยนข้อมูล

พระราชกำหนดนี้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐสามารถดำเนินการตรวจสอบข้อมูลดิจิทัลของประชาชนได้ โดยเฉพาะ**มาตรา ๔** กำหนดให้สถาบันการเงินและผู้ประกอบธุรกิจ มีหน้าที่เปิดเผยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลบัญชีและธุรกรรมของลูกค้าที่เกี่ยวข้อง และเลขที่กระเป๋าสินทรัพย์ดิจิทัล ในระหว่างสถาบันการเงินและผู้ประกอบธุรกิจนั้นผ่านระบบหรือกระบวนการเปิดเผยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูล เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีหรืออาจมีการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยี เมื่อมีการเปิดเผยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลแล้วให้ผู้เปิดเผยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลแจ้งให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือกรมสอบสวนคดีพิเศษและสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินทราบโดยทันที โดยหน่วยงานดังกล่าวมีอำนาจนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์เพื่อป้องกัน ปราบปราม หรือระงับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้ **มาตรา ๔/๑ วรรคสอง** กำหนดให้ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์และผู้ให้บริการโทรคมนาคมอื่นมีหน้าที่ตรวจสอบเพื่อคัดกรองเนื้อหาการบริการสารสั้น (SMS) ที่อาจเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี **มาตรา ๕** กำหนดให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมีอำนาจสั่งให้ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ ผู้ให้บริการโทรคมนาคมอื่น หรือผู้ให้บริการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดกล่าวเปิดเผยข้อมูลการลงทะเบียนผู้ใช้งานหรือข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับในกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีหรืออาจมีการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและมีความจำเป็นต้องทราบข้อมูลดังกล่าว กับต้องส่งข้อมูลให้ผู้ส่งภายในระยะเวลาที่กำหนดด้วย **มาตรา ๘/๕ (๓) (๕) (๖)** กำหนดให้ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ศปอท.) สั่งให้สถาบันการเงิน หรือผู้ประกอบธุรกิจนำส่งข้อมูลเกี่ยวกับบัญชีและธุรกรรม เปิดเผยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องและประกาศรายชื่อบุคคลหรือเลขที่กระเป๋าสินทรัพย์ดิจิทัลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยี และ**มาตรา ๑๒** กำหนดให้การเปิดเผย แลกเปลี่ยน เข้าถึง การเก็บรวบรวม หรือการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชกำหนดนี้ ไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

แม้บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผย แลกเปลี่ยน และประกาศข้อมูลส่วนบุคคลข้างต้นจะมีการพัฒนาขึ้นให้ทัดเทียมกับนานาสาทุกประเทศเพื่อป้องกันและปราบปรามปัญหาอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ดังเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มี Computer Fraud and Abuse Act และ The Bank Secrecy Act หรือประเทศสิงคโปร์ที่มี Cybersecurity Act และ The Online Criminal Harms Act เป็นต้น แต่ก็ต้องยอมรับว่ามาตรการตามพระราชกำหนดส่วนนี้มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามปกติของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในความเป็นส่วนตัวเนื่องจากข้อมูลต่าง ๆ ที่อาจถูกเปิดเผยดังกล่าวย่อมต้องเกี่ยวข้องกับโดยตรงต่อข้อมูลส่วนบุคคล ชื่อ อายุ อาชีพ รูปพรรณ ประวัติอาชญากรรม ภูมิสำเนา สถานที่ประกอบอาชีพ ข้อมูลทางการเงินและการติดต่อสื่อสาร ที่โดยหลักแล้วเจ้าของข้อมูลมีสิทธิที่จะไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของตนเอง หากมีการนำข้อมูลไปเปิดเผยโดยไม่ได้รับความยินยอมอาจเป็นเหตุให้ผู้เก็บรวบรวมและจัดการข้อมูลมีความผิดได้ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล อันเป็นสิทธิที่พึงได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๒ และ ๓๖ เกี่ยวกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวและเสรีภาพในการสื่อสาร ในขณะที่หลักสากล เช่น ICCPR มาตรา ๑๗

ก็รับรองสิทธิในความเป็นส่วนตัวไว้อย่างชัดเจน มาตรการตรวจสอบ เปิดเผย และแลกเปลี่ยนข้อมูลนี้อาจยังขัดต่อหลักความจำเป็นและได้สัดส่วนในการจำกัดสิทธิ (necessity and proportionality) หากมีการเปิดเผยและแลกเปลี่ยนข้อมูลเกินความจำเป็น เนื่องจากภายใต้พระราชกำหนดนี้บัญญัติไว้ว่าหากปรากฏเพียงเหตุอันควรสงสัยว่ามีหรืออาจมีการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ก็ให้มีการเปิดเผยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับบัญชี ธุรกรรม เลขที่กระเป๋าสินทรัพย์ดิจิทัล ข้อมูลการติดต่อสื่อสารได้ ซึ่งแม้เป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ก็ขึ้นอยู่กับความถี่ ความถี่ในการใช้ดุลพินิจ และข้อมูลจากการคาดการณ์เบื้องต้นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเท่านั้น ทั้งยังมีบทบัญญัติมิให้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ ไปใช้บังคับกรณีที่มีการเปิดเผย แลกเปลี่ยน เก็บรวบรวม เข้าถึง หรือการใช้ประโยชน์ในข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าว ทั้งที่ในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ มีบัญญัติข้อยกเว้นในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายดังกล่าวไว้ไม่ให้ครอบคลุมถึงการดำเนินการบางประการซึ่งรวมถึงการดำเนินการของหน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ และการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดีไว้แล้ว แต่ก็เป็นไปได้ว่าในการตีความข้อยกเว้นเหล่านี้อาจยังไม่ครอบคลุมการเปิดเผยและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างสถาบันการเงิน หรือผู้ประกอบการธุรกิจเองเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีหรืออาจมีการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยี หรือแม้แต่จะเป็นกรณีที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และ ศปอท. เข้าไปเกี่ยวข้องกับการดำเนินการดังกล่าว ก็ยังอาจต้องมีการตีความว่าการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีต้องสงสัยนั้น ถึงขนาดจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐที่ให้หน่วยงานรัฐดำเนินการได้ตามข้อยกเว้นของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลหรือไม่ ซึ่งอาจต้องนำพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ยังเป็นทิวภาพพิจารณาในประเด็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมาพิจารณาด้วย ประกอบกับการดำเนินการตามขั้นตอนการตรวจสอบ เปิดเผย และแลกเปลี่ยนข้อมูลตามพระราชกำหนดนี้ ผู้เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการได้เองโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการทางศาล ย่อมอาจนำไปสู่ข้อวิจารณ์ได้ว่ามาตรการดังกล่าวเสมือนเป็นการริดรอนสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวหรือไม่ นอกจากนี้ บุคคลที่ถูกตรวจสอบ เปิดเผย หรือแลกเปลี่ยนข้อมูลอาจเป็นที่จับจ้องและตกเป็นจำเลยของสังคมทั้งที่ยังมิได้ถูกฟ้องคดี ขัดต่อหลักสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดจากศาลว่าได้กระทำความผิดจริง ส่วนที่พระราชกำหนดดังกล่าวมาตรา ๑๒ ตอนท้ายมีบทบัญญัติว่า ผู้ได้รับหรือครอบครองข้อมูลจะเปิดเผยให้บุคคลอื่นซึ่งไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องทราบมิได้เสมือนเป็นการจำกัดหรือคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลไว้ แต่การเปิดเผยหรือเผยแพร่ข้อมูลโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการนำข้อมูลผ่านระบบเทคโนโลยีเช่นนี้ ย่อมเป็นการง่ายต่อการรั่วไหลและส่งต่อ ยากต่อการควบคุมในการนำออกเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ จึงเป็นเรื่องที่ต้องมีการตรวจสอบหลักฐานเกี่ยวกับเหตุของการก่ออาชญากรรมที่แน่ชัดและควบคุมการเปิดเผยและแลกเปลี่ยนข้อมูลให้ได้อย่างปลอดภัยและมีมาตรฐาน

สำหรับการตรวจสอบและคัดกรองข้อมูลการติดต่อสื่อสาร โดยเฉพาะที่พระราชกำหนดให้อำนาจไว้แจ้งชัดเกี่ยวกับการคัดกรองเนื้อหาและรายละเอียดของการบริการสารสนเทศหรือ SMS ได้นั้น ถือเป็นเรื่องที่น่าจะกระทบต่อสิทธิเสรีภาพในความเป็นส่วนตัว การสื่อสาร การแสดงความคิดเห็น

และการเข้าถึงข้อมูลอันเป็นสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ แม้เป็นเรื่องที่อาจเกี่ยวข้องกับความปลอดภัย แต่ก็ควรต้องคำนึงถึงขอบเขตของกฎหมายและบทบาทอำนาจหน้าที่ของผู้ปฏิบัติตามกฎหมายว่าควรต้องมีเพียงใด เพื่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและการควบคุมช่องทางกระทำความผิดเช่นว่านี้ มิฉะนั้นอาจเป็นการปิดกั้นการแสดงความคิดเห็น ปิดกั้นการสื่อสาร หรืออาจทำให้ประชาชนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์หรือข้อมูลวิพากษ์วิจารณ์แสดงความคิดเห็น จนเกิดการปิดกั้นการรับรู้ของประชาชนจนเกินความจำเป็นและสมควร ดังนั้น การคัดกรองการบริการสารสนเทศต้องมีความเหมาะสม อาจกระทำได้เฉพาะเมื่อมีเหตุสงสัยตามสมควรว่าจะก่อให้เกิดอันตรายด้านข้อมูล เป็นข้อความหลอกลวง มีโอกาสทำให้ผู้รับข้อความต้องถูกฉ้อโกง หรือเป็นเหตุที่อาจก่อให้เกิดการประทุษร้ายต่อทรัพย์สินเท่านั้น ในขณะเดียวกันการคัดกรองดังกล่าวต้องมีความโปร่งใส เพื่อให้ผู้ใช้งานหรือผู้ได้รับผลกระทบทราบเหตุผลและหลักการ เปิดช่องทางการร้องเรียนหรือดำเนินการตามมาตรการในกรณีเกิดการคัดกรองไม่เป็นธรรมได้ เป็นต้น

๒. มาตรการระงับการใช้บริการ

พระราชกำหนดนี้มีมาตรการที่ถือเป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินและการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินด้วยการระงับยับยั้งกรณีมีธุรกรรมต้องสงสัยหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้ ได้แก่ **มาตรา ๔/๒** ให้สถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจปฏิเสธการเปิดบัญชี ระงับการให้บริการ หรือการทำธุรกรรม หรือปิดบัญชี แก่บุคคลที่มีรายชื่อหรือเลขที่กระเป๋าสินทรัพย์ดิจิทัลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีตามที่ ศปอท. ประกาศแจ้ง **มาตรา ๕ วรรคสอง** ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน หรือ ศปอท. แจ้งให้สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติสั่งให้ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ ผู้ให้บริการโทรคมนาคมอื่น หรือผู้ให้บริการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำนั้นระงับการให้บริการโทรคมนาคมในกรณีที่ปรากฏพยานหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการใช้บริการโทรคมนาคมเพื่อกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีไม่ว่าจะปรากฏจากการตรวจสอบข้อมูลหรือพยานหลักฐานอื่นใด **มาตรา ๖** ให้สถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจสามารถระงับการทำธุรกรรมบัญชีเงินฝากหรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ที่ถูกใช้หรืออาจถูกใช้ทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีหรือการกระทำความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงินเป็นการชั่วคราวทันทีไม่เกิน ๗ วัน เมื่อสถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจนั้นพบเหตุอันควรสงสัยหรือได้รับข้อมูลจากระบบหรือกระบวนการเปิดเผยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูล **มาตรา ๗** กำหนดให้สถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจระงับการทำธุรกรรมชั่วคราวเมื่อผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้ถือบัญชีเงินฝากหรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์แจ้งว่ามีการทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีหรือเข้าข่ายกับเรื่องดังกล่าวโดยมีการใช้บัญชีเงินฝากหรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ของผู้เสียหายนั้น **มาตรา ๗/๑** ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับแต่งตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มีคำสั่งระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ผิดกฎหมายออกจากระบบคอมพิวเตอร์เมื่อความปรากฏว่ามีผู้ประกอบการธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัลโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย และ**มาตรา ๘/๕ (๒)** ให้ ศปอท. มีหน้าที่และอำนาจระงับการทำธุรกรรม

ที่เป็นบัญชีเงินฝากหรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ที่ปรากฏยานหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าเกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีโดยทันที

การระงับการใช้บริการนี้เป็นไปตามแนวคิดหลักสากลเพื่อยับยั้งการก่ออาชญากรรม ดังเช่นที่ ในประเทศสิงคโปร์ซึ่งเป็นประเทศต้นแบบของการจัดการปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ที่ทันสมัยประเทศหนึ่งก็มีการนำเอามาตรการนี้ไปบัญญัติไว้ในกฎหมายเช่นเดียวกันในเรื่อง ของการหน่วงธุรกรรมสำหรับรายการที่มีความเสี่ยงสูง ถือเป็นมาตรการยับยั้งและจำกัดสิทธิ ของผู้กระทำความผิดมิให้มีช่องทางแสวงหาทรัพย์สินหรือนำทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด ไปสนับสนุนการกระทำความผิดต่อไปในวงกว้าง ในขณะเดียวกันมาตรการนี้ยังจะช่วยคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพให้แก่ผู้เสียหายที่อาจได้รับความเสียหายจากการก่ออาชญากรรมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้มีความมั่นคงปลอดภัยทางทรัพย์สิน มิให้ต้องสูญเสียทรัพย์สินต่อไปเป็นจำนวนมากจนอาจเกินกว่า ที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายในภายหลัง เป็นมาตรการที่กระทบสิทธิของบุคคลอยู่บ้างในการเข้าถึง หรือใช้ทรัพย์สินของตน แต่เมื่อคำนึงถึงผลเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้เสียหายและ ผลประโยชน์ของประเทศชาติแล้ว ก็เป็นมาตรการหนึ่งที่ใช้เป็นกลไกของรัฐเพื่อสนับสนุนการป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้มากกว่าเดิมที่การระงับบัญชีหรือการใช้บริการต่าง ๆ ส่วนมากจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการร้องทุกข์ดำเนินคดีแล้วเท่านั้น อย่างไรก็ตามกฎหมายยังให้เป็น อำนาจและดุลพินิจของสถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจและเจ้าหน้าที่รัฐในการพิจารณาถึงเหตุ อันควรสงสัยเพื่อระงับการทำธุรกรรมโดยไม่ผ่านการพิจารณากลับกรองจากฝ่ายตุลาการ

มาตรการนี้เป็นการระงับยับยั้งการทำธุรกรรมต้องสงสัยหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เพียงชั่วคราวระยะสั้น ๆ โดยหากเป็นกรณีที่สถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจพบเหตุอันควรสงสัย หรือได้รับข้อมูลเองจะระงับการทำธุรกรรมไว้ได้ไม่เกิน ๗ วัน หรือหากเป็นกรณีเจ้าของบัญชี แจ้งสถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจจะระงับการทำธุรกรรมไว้ได้ในระยะเวลาใกล้เคียงกัน โดยผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนภายใน ๗๒ ชั่วโมง และพนักงานสอบสวนต้อง ดำเนินการเกี่ยวกับบัญชีภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่รับแจ้งความร้องทุกข์ ซึ่งอาจก่อให้เกิดข้อกังวล แก่ผู้เสียหายว่าจะเพียงพอต่อการคุ้มครองทรัพย์สินของตนได้หรือไม่ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะดำเนินการ ได้ทันภายในระยะเวลาดังกล่าวหรือไม่ และการจะขยายระยะความคุ้มครองในเรื่องนี้ต่อไปจนกว่า กระบวนการสอบสวนจะเสร็จสิ้นหรือจนกว่าจะมีการฟ้องคดีน่าจะเป็นการปกป้องทรัพย์สินและ คุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้เสียหายและผู้เกี่ยวข้องได้มากกว่าหรือไม่ เป็นต้น

หากพิจารณาในแง่การป้องกันความเสียหายและการขยายวงกว้างต่อไปของการก่ออาชญากรรม ภายหลังสถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจระงับการทำธุรกรรมไว้ชั่วคราวแล้ว จะต้องมีการแจ้ง เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจดำเนินคดีอาญา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินดำเนินการตรวจสอบต่อไป โดยหากเป็นทรัพย์สินที่ เชื่อว่าได้มาเนื่องจากการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีแล้ว คณะกรรมการป้องกันและ ปราบปรามการฟอกเงินอาจดำเนินการขอยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราวได้ ๙๐ วัน แต่ก็มีข้อจำกัดว่า ความผิดที่ต้องสงสัยนั้นต้องเป็นความผิดอาญาอันเป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและ ปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๓ ถือเป็นภาระของเจ้าพนักงานรัฐที่ต้องแสวงหา พยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดทางอาญาดังกล่าวก่อน ซึ่งการกระทำความผิดในรูปแบบนี้

มีความซับซ้อน การกระทำความผิดหาร่องรอยได้ยากต่างจากการก่ออาชญากรรมทั่วไป เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีและความก้าวหน้าของระบบคอมพิวเตอร์ที่มีความซับซ้อนและข้อมูลเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างรวดเร็ว ย่อมมีผลให้การสืบหาร่องรอยการกระทำความผิดจนรู้ตัวผู้กระทำความผิดเกิดความยุ่งยากและล่าช้า ในขณะที่ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือได้มาจากการกระทำความผิดมักจะมีการโอนหรือเปลี่ยนสภาพไปได้อย่างง่ายและรวดเร็ว และยังโดยเฉพาะหากผู้กระทำความผิดอยู่ต่างประเทศหรือเกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ระยะเวลาการสืบสวนสอบสวนย่อมต้องยืดเยื้อออกไปนาน มาตรการต่าง ๆ เหล่านี้อาจไม่ทันทั่วถึงที่แก่การป้องกันและควบคุมความเสียหายจากการกระทำความผิด ผู้กระทำความผิดสามารถถ่วงเวลาโดยง่ายหรือเปลี่ยนสภาพทรัพย์สินไปได้รวดเร็วกว่าการดำเนินการตามขั้นตอนและกฎหมายของผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อในด้านเงินทุนที่มากขึ้นในการกระทำความผิดต่อเนื่องแก่อาชญากรรม กับเงินที่ได้จากการกระทำความผิดและดอกผลที่ลดลงในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ดังนั้น ช่องทางหนึ่งที่น่าจะเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและป้องปรามอาชญากรรม นอกจากการระงับยับยั้งการทำความผิดแล้ว อาจต้องมุ่งเน้นไปที่การหยุดยั้งการแปรสภาพทรัพย์สินหรือแช่แข็งทรัพย์สินที่ได้มาหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดให้ได้โดยเร็วที่สุดเพื่อบรรเทาความเสียหายที่อาจขยายตัวในวงกว้างดังกล่าว อันจะเป็นผลให้การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีมีประสิทธิภาพและเยียวยาความเสียหายได้ครอบคลุมและทันทั่วถึง ทั้งยังจะส่งเสริมเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้ในระยะยาว

๓. มาตรการเยียวยาความเสียหาย

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางอาญามุ่งเน้นการพิสูจน์ความผิดเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด โดยมิได้เล็งเห็นความสำคัญในการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหาย ต่อมา มีบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๔/๑ ให้ผู้เสียหายเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากการกระทำความผิดอาญาในบางฐานความผิดได้ แต่ภาระในการพิสูจน์ความเสียหายก็ยังตกแก่ผู้เสียหาย ทั้งยังเป็นกลไกที่ไม่อาจสามารถสนองตอบต่อมาตรฐานในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะหากความผิดนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นขบวนการ ขั้นตอนการกระทำความผิดซับซ้อน ยากแก่การพิสูจน์ถึงความเสียหาย พระราชกำหนดนี้มีความมุ่งหมายให้การเยียวยาผู้เสียหายเป็นไปอย่างเต็มประสิทธิภาพ สามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้เสียหายในโอกาสที่จะได้รับทรัพย์สินคืนหรือได้รับการเยียวยาความเสียหาย จึงได้มีการกำหนดกระบวนการและความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องในการคืนเงินหรือเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายไว้ใน **มาตรา ๘/๑ และมาตรา ๘/๒** ที่กำหนดให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือสถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจ รายงานข้อมูลเกี่ยวกับธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีไปยังสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน แล้วให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินแจ้งผู้เสียหายให้ยื่นคำร้องพร้อมแสดงหลักฐานแห่งความเสียหาย และให้คณะกรรมการธุรกรรมตามกฎหมายฟอกเงิน มีอำนาจสั่งคืนเงินให้แก่ผู้เสียหายได้ หากผู้เสียหายหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่เห็นด้วยกับคำสั่งคณะกรรมการธุรกรรมดังกล่าวสามารถยื่นคำร้องต่อศาลแพ่งได้ นอกจากนี้ **มาตรา ๘/๑๐**

ยังกำหนดให้สถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจ ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ ผู้ให้บริการโทรคมนาคมอื่น ผู้ให้บริการอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ให้บริการสื่อสารคมนาคมออนไลน์ มีส่วนร่วมรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมทางเทคโนโลยีด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการปฏิบัติตามมาตรฐานหรือมาตรการเพื่อป้องกันอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่หน่วยงานกำกับดูแลได้กำหนดไว้แล้ว

โดยหลักแล้วกรณีเกิดความเสียหายจากการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ผู้เสียหายอาจเข้าใจว่า เมื่อตนถูกลอกหลวงให้ทำธุรกรรมทางการเงิน หรือได้รับความเสียหายจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ ธนาการหรือผู้ให้บริการต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วย แต่ในความจริงไม่เป็นเช่นนั้น แม้ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีเรียกคืนทรัพย์สินหรือค่าเสียหายต่อทรัพย์สินตามหลักกฎหมายละเมิดที่บัญญัติไว้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๒๐ ประกอบมาตรา ๔๓๘ และ ๔๓๙ รวมถึงดอกเบี้ยในเงินที่เรียกคืนตามมาตรา ๔๔๐ และค่าขาดประโยชน์ในการใช้ทรัพย์สินตามมาตรา ๔๔๑ แต่กระบวนการทางศาลในการใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวเป็นเรื่องต้องใช้เวลาและผู้เสียหายต้องเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดี ทั้งยังมีการพิจารณาพิสูจน์ให้คดีมีน้ำหนักรับฟังได้ว่ามีความเสียหายเกิดขึ้น และต้องนำสืบถึงค่าเสียหายตามที่เรียกร้อง หรือบางกรณีอาจต้องถูกจำกัดสิทธิฟ้องคดีด้วยเหตุสิทธิเรียกร้องขาดอายุความ แม้ก่อนหน้านี้จะเคยมีแนวบรรทัดฐานตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๒๓๓/๒๕๖๔ ในกรณีที่ผู้เสียหายถูกคนร้ายหลอกหลวงให้กดลิงก์ในโทรศัพท์มือถือเป็นเหตุให้คนร้ายสามารถเข้าควบคุมข้อมูลในโทรศัพท์มือถือของผู้เสียหาย แล้วทำการโอนเงินออกจากบัญชีเงินฝากของผู้เสียหายหลายครั้งติดต่อกันในช่วงเวลาเดียวกันในเวลากลางคืนไปยังบัญชีเงินฝากของผู้อื่น ๓ บัญชี ชื่อบัญชีเดียวกัน รวม ๑๒ ครั้ง เป็นเงิน ๑,๑๐๐,๐๐๐ บาท จึงฟ้องธนาการเป็นจำเลยให้รับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย ซึ่งศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ผู้เสียหายและธนาการจำเลยร่วมรับผิดชอบคนละกึ่งหนึ่งเนื่องจากธนาการมีส่วนประมาทเลินเล่อด้วย เพราะควรต้องหาทางป้องกันการโอนเงินของลูกค้าให้มากกว่าการเปิดช่องให้คนร้ายกระทำการดังกล่าวได้สำเร็จ โดยให้เหตุผลแห่งคำวินิจฉัยว่า จำเลยประกอบกิจการธนาการพาณิชย์และให้บริการอื่นที่เกี่ยวกับการเงิน รับฝากเงิน และให้บริการการใช้หรือโอนเงินทางแอปพลิเคชันออนไลน์ผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่และคอมพิวเตอร์ จึงเป็นผู้รับฝาก ซึ่งเป็นผู้มีวิชาชีพเฉพาะกิจการค้าขายหรืออาชีพ จำต้องใช้ความระมัดระวังและใช้ฝีมือเท่าที่เป็นธรรมดาจะต้องใช้และสมควรจะต้องใช้ในกิจการค้าขายหรืออาชีพอย่างนั้น เหตุที่เกิดขึ้นถือเป็นพฤติกรรมในการทำธุรกรรมทางการเงินที่ผิดปกติ จำเลยต้องทราบถึงวิธีการดังกล่าวและยอมสังเกตได้ว่าเป็นเรื่องผิดปกติและอาจเป็นการกระทำของมิจฉาชีพผู้ประกอบการอาชญากรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ จำเลยจึงควรมีมาตรการที่เหมาะสมในการป้องกันการกระทำธุรกรรมทางการเงินโดยไม่ชอบดังกล่าวด้วย แต่มาตรฐานในการป้องกันควรมีอยู่อย่างไร เหมาะสมหรือสมควรหรือไม่ อยู่ในความรู้เห็นของจำเลยฝ่ายเดียว จำเลยจึงมีการพิจารณาพิสูจน์ในส่วนนี้ แต่จำเลยกลับแสดงให้เห็นว่าจำเลยไม่ได้มีมาตรการในการป้องกันหากเกิดการโอนเงินหรือการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ชอบและไม่ปรากฏว่าจำเลยมีมาตรการในการป้องกันความเสียหายในส่วนนี้อย่างเพียงพอ แม้ในการโอนเงินจำเลยได้มีข้อความแจ้งเตือนไปยังจอทุกครั้งที่ และพนักงานของจำเลยได้โทรศัพท์ไปหาจอทุกหลังจากที่มีการโอนเงินครั้งที่ ๑๒ แล้ว ถือว่ายังไม่เพียงพอต่อการป้องกันการโอนเงินหรือการทำรายการหรือธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ชอบ จอทกมีใช้ผู้เสียหายรายแรกที่ถูกหลอกหลวงในลักษณะนี้และ

มีผู้เสียหายอีกหลายรายที่ถูกหลอกลวงในลักษณะนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่าจำเลยทราบถึงพฤติกรรมการหลอกลวงและวิธีการโอนเงินโดยไม่ชอบดังกล่าวเช่นเดียวกับคดีนี้มาก่อน ทั้งเหตุเกิดซ้ำ ๆ กับลูกค้าจำนวนมาก จำเลยซึ่งเป็นผู้มีวิชาชีพเฉพาะกิจการค้าขายหรืออาชีพและในฐานะที่เป็นผู้ควบคุมระบบมีความสามารถในการตรวจสอบหรือทราบถึงความผิดปกติในการทำรายการต่าง ๆ ได้แต่เพียงฝ่ายเดียวยังต้องเพิ่มความระมัดระวังและหามาตรการในการป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายดังเช่นที่เกิดในคดีนี้อีก ส่วนโจทก์มีความเข้าใจในการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านช่องทางดังกล่าวและย่อมทราบถึงคำเตือนของจำเลย โจทก์จึงควรมีความระมัดระวังในการตรวจสอบก่อนทำธุรกรรมดังกล่าวมากกว่าที่ปรากฏในคดีนี้ จึงถือว่าโจทก์มีส่วนทำให้เกิดความเสียหายด้วย พฤติกรรมของโจทก์และจำเลยจึงถือว่ามีส่วนทำให้เกิดความเสียหายไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน จะเห็นได้ว่าผลแห่งคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้เป็นการกำหนดให้สถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจมีส่วนร่วมในความเสียหายแก่ผู้เสียหายด้วย แต่ก็มีจำนวนเพียงกึ่งหนึ่งเท่านั้น ซึ่งค่าเสียหายและความรับผิดชอบมีมากนักยิ่งโดยเพิ่มขึ้นกับพฤติการณ์แห่งคดีและการพิสูจน์และการนำสืบของคู่ความให้เห็นความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออันเป็นมูลเหตุแห่งละเมิด จึงอาจกล่าวได้ว่า การให้ความคุ้มครองตามกฎหมายเช่นนี้ยังไม่เพียงพอต่อการให้ความคุ้มครองผู้เสียหาย รวมถึงประชาชนทั่วไปที่มีความเสี่ยงต่อการตกเป็นผู้เสียหายในคดีความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้อย่างแท้จริง ทั้งยังไม่เหมาะสมแก่ลักษณะการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่ทรัพย์สินจากการกระทำความผิดต้องถูกเคลื่อนย้ายไปอย่างรวดเร็วจนไม่อาจเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายได้ทันทั่วทั้ง

มาตรการเยียวยาความเสียหายตามพระราชกำหนดนี้ ถือว่าเป็นพัฒนาการทางกฎหมายภายใต้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหายตามหลักสิทธิมนุษยชนและสอดคล้องกับมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติตามปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจไม่ถูกต้อง อันเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลภายใต้การรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งต้องยอมรับว่าเป็นมาตรการที่จะมีส่วนช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายได้มากขึ้น แม้จะมีได้มีผลโดยตรงต่อการติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดหรือกำจัดกลุ่มผู้กระทำความผิด แต่ก็เป็นมาตรการหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับผิดหรือเยียวยาความเสียหายประหนึ่งการรับผลของการกระทำในแง่การชดเชยหรือคืนทรัพย์สิน รวมถึงยังกำหนดให้สถาบันการเงิน ผู้ประกอบการธุรกิจ หรือผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ โทรคมนาคมอื่น หรือสื่อสังคมออนไลน์มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ในความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมทางเทคโนโลยี โดยให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบแล้วแต่จะได้ปฏิบัติตามมาตรฐานที่หน่วยงานกำกับกำหนด อันเป็นหลักการภายใต้กรอบแนวคิดความรับผิดชอบร่วมกัน หรือ Shared Responsibility Framework: SRF สอดคล้องกับที่ประเทศสิงคโปร์ให้ความสำคัญและนำไปบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติป้องกันการฉ้อโกง พ.ศ. ๒๕๖๗ ที่บังคับใช้แก่ธนาคารและผู้ให้บริการโทรคมนาคมที่ลูกค้าได้รับผลกระทบจากการหลอกลวงออนไลน์หากธนาคารหรือผู้ให้บริการโทรคมนาคมนั้นละเลยต่อภัยที่เกิดจากอาชญากรรมทางเทคโนโลยี นับแต่วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๗ เป็นต้นมา

อย่างไรก็ตาม ภายใต้มาตรการนี้ผู้เสียหายต้องดำเนินการต่อหน่วยงานทางฝ่ายบริหารที่เกี่ยวข้องและการดำเนินการก็ขึ้นอยู่กับอำนาจและดุลพินิจของหน่วยงานฝ่ายบริหาร กล่าวคือ

คณะกรรมการธุรกรรม สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน โดยพระราชกำหนดไม่ได้กำหนดมาตรการทางศาลเป็นทางเลือกสำหรับผู้เสียหายที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายได้เองไปในทันที การดำเนินการทางศาลจึงต้องผ่านกระบวนการตามหลักเกณฑ์ปกติ อำนาจทางศาลจึงยังไม่สามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินการเยียวยาผู้เสียหายได้ทันที นอกจากนี้ ยังมีข้อพึงพิจารณาถึงการเยียวยาว่าจะเป็นไปได้ไปอย่างครอบคลุมสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงหรือไม่ เนื่องจากทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดได้จากผู้กระทำความผิดมีอย่างจำกัด ในขณะที่การกระทำความผิดรูปแบบนี้มีผู้เสียหายในวงกว้างหรือสร้างความเสียหายจำนวนมหาศาล หากมีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินได้ไม่ครอบคลุมจะต้องเฉลี่ยทรัพย์สินคืนแก่ผู้เสียหาย หรืออาจต้องจัดลำดับความสำคัญในการคืนทรัพย์สินหรือค่าเสียหายหรือไม่ อย่างไร หรือหากผู้เสียหายบางรายแสดงตัวตนซ้ำจนมีการคืนทรัพย์สินที่ยึดได้ไปจนหมดสิ้นแล้ว ก็อาจเป็นเรื่องยากที่ผู้เสียหายรายนั้นจะได้รับการเยียวยาภายใต้มาตรการนี้

สำหรับการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนรูปแบบจากรูปแบบเดิม ๆ ผ่านการหลอกลวงเอาข้อมูลส่วนบุคคล รหัสการโอนเงิน การเข้าถึงข้อมูลโทรศัพท์ แอปพลิเคชัน มาเป็นจุดใจหรือหลอกลวงผู้เสียหายให้ทำนิติกรรมโอนเงินด้วยตนเองผ่านทางโทรศัพท์ ช่องทางออนไลน์ และการกดลิงก์เข้าเว็บไซต์ปลอม เพื่อให้ยักยอกทรัพย์สินไปยังปลายทางด้วยตนเอง บางกรณีอาจมีการโอนสินทรัพย์ดิจิทัลเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีและพฤติการณ์ในการกระทำความผิดอาจมีผลให้ยากแก่การติดตามทรัพย์สินคืนและบังคับคดี หากปัญหานี้ยังคงอยู่และทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติร้ายแรงอย่างต่อเนื่อง รัฐคงจำเป็นต้องหามาตรการเยียวยาผู้เสียหายอย่างครอบคลุมและทันทั่วถึง ควบคู่ไปกับการเผยแพร่ความรู้ เทคนิค และกลไกที่ทันสมัยให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึงและรู้เท่าทันอาชญากรรมให้มากขึ้น

๔. มาตรการเกี่ยวกับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมนับว่ามีส่วนร่วมอย่างมากต่อการป้องกันและปราบปรามปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ตั้งแต่ขั้นสืบสวน สอบสวน และขั้นพิจารณาพิพากษา อันเป็นสิทธิพื้นฐานที่พึงได้รับของประชาชนด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรม โดยในการศึกษานี้ขอแยกวิเคราะห์ออกเป็น ๒ ส่วน ตามลำดับขั้นตอนการนำคดีเข้าสู่ศาลเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้แก่

๔.๑ การร้องทุกข์และสอบสวน

พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. ๒๕๖๖ และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๘ มาตรา ๗ กำหนดให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนภายใน ๗๒ ชั่วโมง ภายหลังสถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจจะรับการทำธุรกรรมไว้ชั่วคราวและแจ้งให้ผู้เสียหายไปร้องทุกข์ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้แจ้งสถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจว่าได้มีการทำธุรกรรมโดยบัญชีเงินฝากหรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ของตนและเข้าข่ายเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี จากนั้นพนักงานสอบสวนต้องพิจารณาดำเนินการเกี่ยวกับบัญชีเงินฝากและบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ภายใน ๗ วัน นับแต่วันได้รับแจ้งความร้องทุกข์เพื่อมีคำสั่งว่าจะระงับการทำธุรกรรมต่อไปหรือไม่ มาตรา ๘ วรรคสอง กำหนดให้การร้องทุกข์ในความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจะกระทำ

ต่อพนักงานสอบสวน ณ สถานีตำรวจแห่งใดในราชอาณาจักร หรือต่อกองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี และจะร้องทุกข์โดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ โดยให้ถือว่าเป็นการร้องทุกข์โดยชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และในการสอบสวนหรือดำเนินการเกี่ยวกับการกระทำความผิดดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนที่รับคำร้องทุกข์ไม่ว่าประจำอยู่ที่ใดหรือพนักงานสอบสวนที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติกำหนดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจสอบสวนและดำเนินการเกี่ยวกับการกระทำความผิดดังกล่าวได้ไม่ว่าความผิดนั้นจะเกิดขึ้น ณ ที่ใดในราชอาณาจักร และมาตรา ๘/๕ (๑) กำหนดให้มีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ศปอท.) ในสำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมโดยมีหน้าที่และอำนาจรับแจ้งเหตุอันควรสงสัยว่ามีหรืออาจมีการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจากผู้เสียหาย และให้ถือว่า การแจ้งเหตุดังกล่าวเป็นการร้องทุกข์โดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ตามมาตรา ๘ วรรคสอง

บทบัญญัตินี้มีส่วนช่วยคุ้มครองสิทธิของประชาชนผู้ต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมทางเทคโนโลยีในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างสะดวกรวดเร็ว มีการนำระบบเทคโนโลยีมาช่วยสนับสนุนการร้องทุกข์และเสนอพยานหลักฐานของประชาชนให้กระทำได้โดยผ่านระบบแจ้งความร้องทุกข์ออนไลน์ได้ อย่างไรก็ดี พัฒนาการของระบบร้องทุกข์ตามกฎหมายส่วนนี้ยังอาจเกิดปัญหาข้อขัดข้องบางประการในทางปฏิบัติได้ เนื่องจากสภาพปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นและในวงกว้างสืบเนื่องจากประชาชนนิยมทำธุรกรรมออนไลน์มากขึ้นทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ อาจส่งผลให้มีปริมาณประชาชนเข้าร้องทุกข์ทั้งจากช่องทางปกติและช่องทางออนไลน์จำนวนมากเกินกว่าศักยภาพของพนักงานสอบสวนที่จะอำนวยความสะดวกทางอาญาสนองตอบต่อความต้องการของผู้เสียหายได้อย่างรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม สำหรับบทบัญญัติที่กำหนดให้น้องให้ผู้เสียหายร้องทุกข์สถานที่ใดก็ได้และให้พนักงานสอบสวนที่รับคำร้องทุกข์ไม่ว่าประจำอยู่ที่ใดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจสอบสวนและดำเนินการไม่ว่าความผิดจะเกิดที่ใดในราชอาณาจักร แม้จะเป็นการขยายอำนาจสอบสวนเพื่อคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับบริการด้านการสอบสวนคดีให้แก่ประชาชนกว้างขวางขึ้น แต่ก็ไม่สอดคล้องกับอำนาจสอบสวนที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายลำดับขั้นที่สูงกว่า ประกอบกับการขยายอำนาจสอบสวนและพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเป็นพื้นที่ใดก็ได้ไม่ว่าจะเป็นสถานีตำรวจแห่งใดในราชอาณาจักรหรือกองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเช่นนี้ อาจก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนและลักลั่นในการใช้อำนาจสอบสวนหากผู้เสียหายร้องทุกข์ไว้ในหลายท้องที่ การเชื่อมโยงข้อมูลภายในหน่วยงานและระหว่างหน่วยงานจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องวางระบบข้อมูลและการจราจรของข้อมูลให้สอดคล้องประสานกันเป็นอย่างดี นอกจากนี้ การสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกรรม การเปิดบัญชีเงินฝาก การติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายโทรคมนาคม ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานอื่น เป็นการยากที่ผู้เสียหายจะได้รับข้อมูลเหล่านั้นมาเองในการแสดงพยานหลักฐานประกอบการร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนอาจจำเป็นต้องเรียกหรือขอหมายเรียกเอกสารหรือพยานหลักฐานเพิ่มเติมจากผู้ครอบครอง หรืออาจต้องเรียกพยานหรือผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลหรือพยานหลักฐานนั้น ๆ มาให้ถ้อยคำประกอบ บางครั้งต้องอาศัย

พยานหลักฐานจากแหล่งข้อมูลต่างชาติ ซึ่งต้องอาศัยเวลาตรวจสอบที่อยู่นอกเหนือความควบคุมย่อมมีผลให้การสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานไม่ทันต่อสถานการณ์อาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่ทวีความรุนแรงขึ้นหรืออาจเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป การประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภายใต้สถานการณ์เช่นนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น มิฉะนั้นอาจมีผลต่อระยะเวลาโดยเฉพาะในกรณีที่พนักงานสอบสวนต้องมีคำสั่งเกี่ยวกับการระงับการทำธุรกิจต่อเนื่องภายในระยะเวลาที่จำกัดได้

อีกประเด็นสำคัญที่อาจถือเป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยทางอ้อมแม้ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดจะได้รับสิทธิในกระบวนการสอบสวนที่เข้าถึงง่ายและขยายช่องทางได้มากขึ้นดังกล่าวก็ตาม แต่โดยธรรมชาติของอาชญากรรมเทคโนโลยีเป็นเรื่องซับซ้อน ยุ่งยาก ผู้กระทำความผิดมักพัฒนารูปแบบการกระทำความผิดให้ตรวจจับและหาร่องรอยหลักฐานได้ยากขึ้น การสอบสวนความผิดและหาตัวผู้กระทำความผิดอาจเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญและชำนาญเฉพาะด้าน ต้องการเทคโนโลยีตรวจสอบและติดตามที่ทันสมัย ประกอบกับการกระทำความผิดลักษณะนี้ส่วนหนึ่งเป็นการกระทำความผิดต่อเนื่อง เชื่อมโยง ในลักษณะองค์กรอาชญากรรม การสืบสวนสอบสวนพฤติการณ์กระทำความผิดอาจต้องอาศัยข้อมูลพยานหลักฐานอ้างอิงกับคดีที่เคยเกิดขึ้นเดิมอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา หากพนักงานสอบสวนเป็นบุคคลในกลุ่มเดิมหรือหน่วยงานใกล้ชิดกันก็จะทำให้กระบวนการสืบสวนสอบสวนเป็นไปได้อย่างคล่องตัวและมีมาตรฐานเดียวกันมากกว่าการให้พนักงานสอบสวนทั่วไปที่ใดก็ได้สามารถรับผิดชอบคดีประเภทนี้ได้ เพราะพนักงานสอบสวนบางส่วนอาจมีข้อจำกัดในเรื่องดังกล่าว เช่นนี้ หากมีการแยกเป็นหน่วยงานเฉพาะ เช่น กรมสอบสวนคดีพิเศษ และ/หรือกองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ให้มีอำนาจและเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเท่านั้น น่าจะเป็นแนวทางที่จะทำให้การสอบสวนมีประสิทธิภาพรวดเร็ว และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

๔.๒ บทบาทของศาล

พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. ๒๕๖๖ และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๘ ไม่มีบทบัญญัติให้การรับรองอำนาจของศาลไว้เป็นการเฉพาะ ทั้งที่เป็นองค์กรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งย่อนไปกว่าหน่วยงานอื่น จนอาจเกิดข้อวิจารณ์ได้ว่าเป็นการลดบทบาทของฝ่ายตุลาการในการถ่วงดุลและพิจารณาความชอบด้วยกฎหมายของการใช้อำนาจรัฐหรือไม่ แม้ศาลจะเป็นหน่วยงานปลายทางที่มีหน้าที่รับฟังพยานหลักฐานและพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดในความรู้ของประชาชนทั่วไปเสมือนมีส่วนร่วมกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีก็ตาม แต่ในความจริงและทางปฏิบัติแล้วกระบวนการอำนวยความยุติธรรมตั้งแต่ต้นทาง โดยเฉพาะกระบวนการเกี่ยวเนื่องกับการร้องทุกข์และการสอบสวน ศาลก็ควรมีบทบาทอย่างยิ่ง เพื่อช่วยลดช่องว่างและจุดอ่อนที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ดุลพินิจที่ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันของสถาบันการเงิน ผู้ประกอบธุรกิจ พนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในการพิจารณาว่าธุรกรรมที่เกิดขึ้นมีเหตุอันควรสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีหรือความผิดมูลฐานหรือไม่ หรืออาจเกิดความเสี่ยงต่อการใช้อำนาจเกินขอบเขตและไม่สามารถตรวจสอบได้ในทางปฏิบัติ หรืออาจเกิดการใช้ดุลพินิจในขอบเขตที่จำกัดเพื่อเลี่ยงความรับผิดชอบที่อาจเกิดขึ้นแก่ตน เป็นต้น เช่นนี้ หากมีมาตรการที่ให้สถาบันการเงินหรือ

ผู้ประกอบการสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเมื่อพบเหตุอันควรสงสัยเพื่อให้ตรวจสอบก่อนเห็นชอบดำเนินการได้ย่อมจะเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นในความเป็นกลางและความสมเหตุสมผลของกระบวนการตรวจสอบ การเผยแพร่และแลกเปลี่ยนข้อมูล หรือการระงับธุรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความเสียหาย และสร้างความเชื่อมั่นในการติดตามเอาثرพัยคั่นแก่ผู้เสียหายได้ทางหนึ่ง ทั้งยังควรมีมาตรการเพื่อให้ผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกตรวจสอบ ถูกเผยแพร่และแลกเปลี่ยนข้อมูล หรือระงับการทำธุรกรรมสามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการกระทำที่ไม่ถูกต้องหรือสร้างความเสียหายดังกล่าวด้วย เช่นเดียวกับกรณีการแลกเปลี่ยนหรือเปิดเผยข้อมูล และการระงับการทำธุรกรรมของสถาบันการเงินเพราะเหตุได้รับแจ้งจากผู้เสียหาย ซึ่งในบางครั้งหากไม่ปรากฏหลักฐานเพียงพอหรือมีปัญหาด้านการประสานข้อมูลหรืออื่น ๆ จนเป็นเหตุให้ผู้เสียหายอาจไม่ได้รับความร่วมมือจากสถาบันการเงิน ผู้ประกอบการ พนักงนสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันเป็นอุปสรรคต่อการติดตามเอาثرพัยคั่นหรือเรียกค่าเสียหายชดเชย การเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายยื่นคำร้องต่อศาลขอให้มีการระงับการทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องทุกทอดได้อีกทางหนึ่ง ย่อมเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังควรมีมาตรการเพื่อให้ผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกแลกเปลี่ยนเปิดเผยข้อมูล หรือระงับการทำธุรกรรมสามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการกระทำที่ไม่ถูกต้องหรือสร้างความเสียหายดังกล่าวเช่นกัน ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลซึ่งเป็นองค์กรกลางได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายอย่างรวดเร็วและเป็นธรรมนั่นเอง

เพื่อให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและคุ้มครองเยียวยาผู้เสียหาย ศาลต้องเตรียมความพร้อมทั้งระบบงาน บุคลากร และส่วนงานในการเป็นกลไกสำคัญเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว เช่น การมีระบบงานที่รองรับเทคโนโลยีการจัดเก็บและเชื่อมโยงข้อมูลทั้งระหว่างศาลทั่วประเทศ และระหว่างศาลกับหน่วยงานอื่นของรัฐ รวมถึงสถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการ ให้สามารถดำเนินการได้อย่างละเอียด ถี่ถ้วน รอบคอบ และรวดเร็วทันท่วงที บุคลากรมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการดำเนินการและรู้เท่าทันพัฒนาการและลักษณะของอาชญากรรม เป็นต้น เพื่อจะได้อำนวยความสะดวกยุติธรรมและเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้อย่างแท้จริงสืบไป

บทสรุป

การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าพระราชกำหนดมาตรการในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. ๒๕๖๖ และพระราชกำหนดมาตรการในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๘ แม้จะมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ซึ่งเป็นภัยคุกคามที่สำคัญและทวีความรุนแรงในโลกยุคดิจิทัล รัฐจึงพยายามแสวงหาแนวทางและมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันและปราบปรามปัญหาดังกล่าว เช่น การเปิดเผยและแลกเปลี่ยนข้อมูลของสถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจ รวมถึงผู้ให้บริการโทรคมนาคม การตรวจสอบและคัดกรองข้อมูลการติดต่อสื่อสารและบริการสารสนเทศ การระงับการทุจริต การระงับซิมการ์ด การเยียวยาความเสียหายผ่านคณะกรรมการธุรกรรม และให้สถาบันการเงินและผู้ประกอบการธุรกิจร่วมรับผิดชอบผู้เสียหายหากไม่ใช้ความระมัดระวังตามมาตรฐานการป้องกันอาชญากรรมทางเทคโนโลยีก็ตาม แต่พระราชกำหนดนี้ได้สร้างผลกระทบในระดับโครงสร้างต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ และสะท้อนความย้อนแย้งระหว่างความจำเป็นในการรักษาความมั่นคงกับการเคารพสิทธิของประชาชน หลักนิติธรรม และสิทธิมนุษยชน อันเป็นหัวใจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เช่น เกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิความเป็นส่วนตัว สิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สิน เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และความมั่นคงในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะบทบัญญัติที่อนุญาตให้รัฐใช้อำนาจได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบจากฝ่ายตุลาการหรือศาล ซึ่งการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจำต้องกระทำด้วยความชอบธรรม มีความจำเป็น และได้สัดส่วน ซึ่งกฎหมายทั้งสองฉบับยังมีบางแง่มุมที่ขาดความชัดเจนและขอบเขตที่เหมาะสมต่อหลักการดังกล่าว โดยพระราชกำหนดนี้ขยายอำนาจรัฐในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล ประวัติส่วนตัว ข้อมูลธุรกรรมทางการเงิน ข้อมูลการสื่อสารและโทรคมนาคม และหมายเลขกระเป๋าสินทรัพย์ดิจิทัล เป็นต้น ซึ่งถือเป็นข้อมูลส่วนบุคคลอ่อนไหวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการทางศาล เพียงอาศัยดุลพินิจของผู้ที่อาจมิใช่ผู้บังคับใช้กฎหมายโดยตรงดังเช่นสถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจ ในการตีความเหตุอันควรสงสัยว่ามีหรืออาจมีการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดความเสี่ยงในการตีความและใช้ดุลพินิจเกินจำเป็นและไม่ได้สัดส่วน และบุคคลที่ถูกตรวจสอบเปิดเผย หรือแลกเปลี่ยนข้อมูลอาจเป็นที่จับจ้องและตั้งข้อรังเกียจทั้งที่ยังมิได้ถูกฟ้องคดี ขัดต่อหลักสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้นั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดจากศาลว่าได้กระทำความผิดจริง ทั้งยังมีการยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวโดยมิได้ระบุเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการใช้ข้อยกเว้นไว้ ทำให้อาจขัดต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๒ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๓๖ รวมถึงหลักสากลในการคุ้มครองและรับรองสิทธิในความเป็นส่วนตัว เสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในการสื่อสารและการรับรู้ข้อมูลของประชาชน เป็นต้น การนำข้อมูลมาเปิดเผยและแลกเปลี่ยนผ่านระบบเทคโนโลยีที่เชื่อมโยงหลายหน่วยงาน ยังอาจทำให้เสี่ยงต่อการรั่วไหลของข้อมูล การเผยแพร่ซ้ำ หรือการนำข้อมูลไปใช้โดยมิชอบได้ง่าย ซึ่งสร้างภาระและความเสียหายต่อเจ้าของข้อมูล จนอาจเป็นเหตุให้เจ้าของข้อมูลนั้นไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเป็นธรรม

พระราชกำหนดนี้ยังเปิดช่องให้สถาบันการเงิน ผู้ประกอบธุรกิจ และหน่วยงานรัฐระงับ การทำธุรกรรมทางการเงิน การใช้บัญชี และบริการโทรคมนาคมได้ทันทีโดยอาศัยเหตุอันควรสงสัย เพียงพอ โดยไม่ต้องมีคำสั่งศาลหรือผ่านกลไกตรวจสอบจากฝ่ายตุลาการ แม้มาตรการนี้มีเป้าหมาย เพื่อยับยั้งอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ลดโอกาสในการใช้ทรัพย์สินจากการกระทำผิดไปสนับสนุน การกระทำผิดต่อเนื่อง แต่ก็เป็นการจัดสิทธิในการครอบครองและใช้ทรัพย์สิน ซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพ ขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ และมาตรา ๔๑ นอกจากนี้ การมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่รัฐ หรือสถาบันการเงินใช้ดุลพินิจเองในการระงับการทำธุรกรรมหรือการปิดบัญชีโดยพิจารณาจากเหตุอันควร สงสัยโดยไม่มีการควบคุมจากศาล อาจนำไปสู่การใช้อำนาจเกินขอบเขต และเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิ ของผู้บริโภค เกิดเป็นช่องโหว่ในกระบวนการตรวจสอบและกลไกยุติธรรมได้ ส่วนกระบวนการร้องทุกข์ ที่พระราชกำหนดฯ กำหนดไว้ให้ผู้เสียหายกระทำภายใน ๗๒ ชั่วโมง และพนักงานสอบสวนต้อง ดำเนินการภายใน ๗ วัน แม้ นับว่าเป็นระยะเวลาที่สั้นสำหรับการรวบรวมพยานหลักฐานในการอำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหายก็ตาม แต่ก็อาจยังไม่เพียงพอหรือเท่าทันต่อการหยุดยั้ง การยกยอก โอนย้ายทรัพย์สินได้ รัฐควรต้องหามาตรการอื่น เช่น การแช่แข็งทรัพย์สิน (Freeze) หรือการหยุดยั้ง การแปรสภาพทรัพย์สินที่ได้มาจากอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเพื่อป้องกันไม่ให้ทรัพย์สินหลุดไปจาก กระบวนการยุติธรรม

พระราชกำหนดนี้ยังมีมาตรการใหม่ที่ถือเป็นพัฒนาการทางกฎหมายที่ก้าวหน้า เพื่อให้ ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาได้ทันทั่วถึงมากขึ้นกว่ากรณีทั่วไปก่อนหน้านี้ที่ผู้เสียหายเพียงต้องอาศัย มูลความแห่งคดีว่าด้วยละเมิดเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งกฎหมายผลกการการพิสูจน์ความผิดและความเสียหาย ให้แก่ผู้เสียหายอย่างมาก การดำเนินการใช้เวลานาน หาพยานหลักฐานได้ยาก และต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง พระราชกำหนดนี้จึงกำหนดกระบวนการให้หน่วยงานรัฐ เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สถาบันการเงิน และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินดำเนินการรวบรวมข้อมูลเพื่อส่ง คืบเงินให้แก่ผู้เสียหายผ่านคณะกรรมการธุรกรรมโดยไม่ต้องรอคำพิพากษา ทั้งมีการกำหนดให้สถาบัน การเงิน ผู้ให้บริการโทรคมนาคม สื่อออนไลน์ หรือผู้ประกอบการ เข้ามามีส่วนร่วมในความรับผิดชอบ ผู้เสียหายด้วยหากมิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรเพื่อป้องกันอาชญากรรมทางเทคโนโลยีตาม หลักแนวคิดความรับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม แม้มาตรการนี้จะแสดงให้เห็นพัฒนาการและความก้าวหน้า เชิงหลักการในการเยียวยาผู้เสียหายจากอาชญากรรมทางเทคโนโลยี แต่กระบวนการเยียวยาก็ยัง ไม่สามารถครอบคลุมความเสียหายทั้งหมดหรือเยียวยาทันทั่วถึงได้ เนื่องจากผู้เสียหายจะต้องยื่น คำร้องต่อหน่วยงานฝ่ายบริหารหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังเช่นคณะกรรมการธุรกรรม จึงขึ้นอยู่กับ ดุลพินิจของคณะกรรมการว่าจะใช้เวลาดำเนินการมากน้อยเพียงใด โดยยังไม่มีช่องทางเร่งด่วน ผ่านศาลให้ผู้เสียหายได้รับความคุ้มครองหรือเยียวยาได้อย่างฉับไว ประกอบกับอาชญากรรมทาง เทคโนโลยีมักเป็นขบวนการข้ามชาติ มีลักษณะเคลื่อนย้ายทรัพย์สินอย่างรวดเร็วและซับซ้อน เช่น การ แปรสภาพเป็นสินทรัพย์ดิจิทัล ทำให้ยากแก่การติดตาม การบังคับคดี และการนำคืนทรัพย์สินแก่ ผู้เสียหาย โดยเฉพาะกรณีที่มีผู้เสียหายในวงกว้าง ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นก็ยังไม่มีกฎหมายใดกำหนด หลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการเฉลี่ยคืนทรัพย์สินเมื่อยึดทรัพย์สินได้ไม่เพียงพอ หรือเมื่อมีผู้เสียหาย บางรายแจ้งตัวตนล่าช้า รัฐจึงจำเป็นต้องหามาตรการเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวรองรับ อันจะสร้างความเชื่อมั่น แก่ผู้เสียหายในการได้รับทรัพย์สินคืนอย่างครอบคลุม รวดเร็ว และเป็นธรรมต่อไป

พระราชกำหนดนี้มีบทบัญญัติด้านการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ทั้งในรูปแบบปกติและผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยสามารถร้องทุกข์ได้ทุกสถานีดำรวจทั่วราชอาณาจักรหรือผ่านกองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ให้พนักงานสอบสวนในท้องที่ใดก็ได้เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ อย่างไรก็ตามหลักการดังกล่าวอาจขัดกับหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทและอาจก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนในการสอบสวนหากมีการร้องทุกข์ไว้หลายท้องที่โดยอาจไม่มีการเชื่อมโยงข้อมูลของสถานีดำรวจและหน่วยราชการอย่างเป็นระบบ และเนื่องจากอาชญากรรมทางเทคโนโลยีมีลักษณะและรูปแบบการกระทำความผิดที่ซับซ้อน เป็นขบวนการ ใช้พยานหลักฐานดิจิทัลข้ามประเทศ หากพนักงานสอบสวนมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางก็จะสามารถดำเนินการได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากกว่าที่จะกระจายภาระให้แก่พนักงานสอบสวนทั่วไปที่อาจไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญหรือประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าว อันอาจก่อให้เกิดความล่าช้าและเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมแก่ผู้เสียหายได้ทางหนึ่งเช่นกัน ส่วนบทบาทของศาลในการดำเนินการตามมาตรการทางกฎหมายภายใต้พระราชกำหนดนี้นั้น มิได้มีบทบัญญัติให้อำนาจศาลไว้อย่างชัดเจนในกระบวนการตรวจสอบ เห็นชอบ อนุญาต หรือถ่วงดุลการใช้อำนาจของหน่วยงานบริหารเจ้าหน้าที่ของรัฐ สถาบันการเงิน หรือผู้ประกอบการธุรกิจ ทั้งที่ศาลควรมีบทบาทในการคุ้มครองและประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน ควบคู่ไปกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ จึงควรมีมาตรการเพิ่มเติมในการป้องกันและปราบปรามปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในการให้ศาลมีเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการร้องทุกข์ การตรวจสอบธุรกรรม การระงับบัญชี การเปิดเผยและแลกเปลี่ยนข้อมูล และการมีคำสั่งยืนยันทันทีหรือยกเลิกมาตรการที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพระราชกำหนดมาตรการในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. ๒๕๖๖ และพระราชกำหนดมาตรการในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๘ กับหลักนิติธรรมซึ่งพบว่ามีส่วนที่คุ้มครองและปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ทางหนึ่ง แต่ในทางตรงข้ามก็ยังปรากฏข้อจำกัดและการรุกรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนอยู่ด้วยเช่นกันตามที่กล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้การบังคับใช้พระราชกำหนดนี้ตอบสนองต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีควบคู่ไปกับการรักษาคุณภาพแห่งสิทธิแก่ประชาชนโดยเฉพาะผู้ต้องเสียหายจากการกระทำความผิดดังกล่าว ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. แม้พระราชกำหนดนี้จะมีคำนิยามของคำว่า “อาชญากรรมทางเทคโนโลยี” ไว้แล้ว แต่ก็ควรกำหนดให้มีนิยามของถ้อยคำที่อาจเกี่ยวข้องเพิ่มเติมให้ชัดเจน เช่น คำว่า “การกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์” “ข้อมูลเท็จ” “ภัยคุกคามต่อความมั่นคง” และ “เหตุอันควรสงสัย” เป็นต้น เพื่อลดช่องว่างและความสับสนในการตีความประเภทความผิด ควรกำหนดหลักเกณฑ์และขอบเขตการใช้ดุลพินิจในการกระทำภายใต้พระราชกำหนดที่ชัดเจน เช่น การเก็บข้อมูลต้องมีเหตุอันควรสงสัยที่มีมูลฐานจากพยานหลักฐาน ไม่ใช่เพียงคาดการณ์เบื้องต้น รวมถึงควรมีการวางแนวทางการปฏิบัติงานในการใช้ดุลพินิจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ ที่อาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวบรวมข้อมูลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยซึ่งเคยมีการพิจารณาว่าเป็นเหตุอันควรสงสัยว่าเกิดหรือจะเกิดการก่ออาชญากรรมทางเทคโนโลยีให้เป็นระบบ สามารถสืบค้นเพื่อนำมาปรับใช้และเป็นบรรทัดฐานแก่กรณีที่จะเกิดขึ้นต่อไปได้

๒. ควรมีการควบคุมการตรวจสอบ เปิดเผย เผยแพร่และแลกเปลี่ยนข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เกี่ยวข้องอย่างปลอดภัยและได้มาตรฐาน มีมาตรการจัดการแก่ผู้ฝ่าฝืนหรือนำข้อมูลไปใช้ในทางที่มีขอบต่ออย่างชัดเจนและเคร่งครัด มีแนวทางการนำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้อย่างเข้มงวดและเคร่งครัดขึ้น มิใช่หากเป็นกรณีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและอยู่ภายใต้พระราชกำหนดนี้แล้ว จะได้รับการยกเว้นไม่นำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้บังคับเป็นหลักเสมอไป ซึ่งจะช่วยให้มีการกำกับมาตรฐานและหลักเกณฑ์ในการใช้ข้อมูลมากขึ้น

๓. จัดตั้งคณะกรรมการอิสระขึ้นอย่างน้อยคณะหนึ่ง เช่น คณะกรรมการกลั่นกรองพิเศษ ที่มีตัวแทนจากศาล หน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชน และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและไซเบอร์ โดยให้มีบทบาทและหน้าที่ในการตรวจสอบคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบ เปิดเผยและแลกเปลี่ยนข้อมูล รวมถึงการระงับการทำธุรกรรมของสถาบันการเงิน ผู้ประกอบธุรกิจหรือเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ และมีมาตรการรองรับให้ประชาชนสามารถอุทธรณ์คำสั่งของบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ดังกล่าวได้ ในขณะเดียวกันควรมีการเสริมสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำหรือออกคำสั่งดังกล่าว และต้องมีการเปิดเผยหรือรายงานต่อสาธารณะ หรือผู้ควบคุมข้อมูล หรือคณะกรรมการกลางด้านข้อมูลส่วนบุคคล เกี่ยวกับสถิติ มาตรการ และการใช้อำนาจในการดำเนินการของแต่ละองค์กรด้วยเพื่อความโปร่งใส

๔. ส่งเสริมบทบาทของศาลในการเข้ามีส่วนเกี่ยวข้อง ตรวจสอบ กลั่นกรองการดำเนินการเกี่ยวกับการใช้อำนาจภายใต้พระราชกำหนดนี้ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการกระทำที่จะส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล โดยอาจมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในส่วนที่ให้สถาบันการเงิน ผู้ประกอบธุรกิจ หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจตรวจสอบ เปิดเผยและแลกเปลี่ยนข้อมูล โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหวควรต้องได้รับอนุญาตจากศาล เว้นแต่กรณีเร่งด่วน มิฉะนั้นอาจเห็นได้ชัดเจนว่าจะเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติอย่างร้ายแรง ส่วนในกรณีการออกคำสั่งระงับการใช้บริการหรือระงับการทำธุรกรรมก็ควรได้รับอนุญาตจากศาลภายในระยะเวลาที่กำหนดเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อให้มีการตรวจสอบความชอบธรรมของการใช้อำนาจและป้องกันการละเมิดสิทธิของประชาชนเกินความจำเป็น

๕. ส่งเสริมให้มีการนำมาตรการหรือกลไกเพื่อหยุดยั้งการแปรสภาพหรือแช่แข็ง (Freeze) ทรัพย์สินที่ได้มาจากหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดให้ได้โดยเร็วที่สุดภายในกำหนดเวลาอันสมควร เพื่อลดทอนความเสียหายที่จะเกิดขึ้นต่อไปและเพื่อรักษาทรัพย์สินให้สามารถนำมาเยียวยาผู้เสียหายภายหลังได้ โดยให้ศาลมีอำนาจในการออกคำสั่งดังกล่าวโดยให้ผู้เกี่ยวข้องยื่นพยานหลักฐานต่อศาล ขั้นตอน เงื่อนไข รายละเอียด และอำนาจหน้าที่ของศาลในเรื่องนี้นอกจากจะแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชกำหนดแล้ว ยังอาจออกเป็นข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาภายใต้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๔/๑ ประกอบมาตรา ๕๕ โดยถือเป็นกรณีจำเป็นอย่างยิ่งต้องใช้สิทธิทางศาลได้ ซึ่งการใช้อำนาจของศาลในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีนี้ต้องคำนึงถึงหลักความจำเป็นและได้สัดส่วนอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องเร่งสร้างกลไกการหยุดยั้งการแปรสภาพหรือแช่แข็งทรัพย์สินดังกล่าวด้วย ทั้งอาจใช้ข้อมูลเชิงสืบสวนสอบสวนและเทคโนโลยีการติดตาม AI ช่วยตรวจจับธุรกรรมผิดปกติ เป็นต้น และภายหลังมีการหยุดยั้งการแปรสภาพหรือแช่แข็งทรัพย์สินแล้ว ควรกำหนดให้ผู้ปฏิบัติงานที่รับผิดชอบต้องรายงานให้ศาลทราบ

๖. ควรมีการจำกัดอำนาจการสอบสวนและกำหนดพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีให้อยู่ภายใต้หน่วยงานเฉพาะที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ เพื่อให้เหมาะสมกับประเภทคดีที่ซับซ้อน การแสวงหาพยานหลักฐานยุ่งยาก ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านเพื่อการดำเนินการอย่างเป็นระบบได้มาตรฐานและรวดเร็ว และเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาทางกฎหมายและการปฏิบัติงานซ้ำซ้อนและถกเถียง ดังเช่นควรกำหนดให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ และ/หรือ กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยีให้เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบสอบสวนและเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หรืออาจจัดตั้งศูนย์สอบสวนกลางเฉพาะทางที่รวมเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีทางการเงิน การสื่อสาร และกฎหมาย ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบฐานข้อมูลคดีและการร้องทุกข์ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์แบบรวมศูนย์เพื่อป้องกันการดำเนินการที่เกี่ยวข้องซ้ำซ้อนกัน รวมถึงจัดให้มีฐานข้อมูลเชื่อมโยงกับสถาบันการเงิน ผู้ประกอบธุรกิจ ผู้ให้บริการโทรคมนาคมทั้งในประเทศและระหว่างประเทศเพื่อให้พนักงานสอบสวนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัยได้ง่าย

๗. ควรสนับสนุนและพัฒนาระบบการคุ้มครองและเยียวยาผู้เสียหายอย่างต่อเนื่อง เช่น การเพิ่มความคุ้มครองสิทธิชั่วคราวของผู้เสียหายในการขยายระยะเวลาการระงับบัญชีออกไปได้อีกจนกว่าจะคดีจะได้รับการสอบสวนเสร็จหรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น รวมถึงควรพัฒนา

และสนับสนุนการใช้ AI หรือ Blockchain มาติดตามรวบรวมทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดด้วย ในขณะเดียวกันควรจัดให้มีช่องทางลัดในการยื่นคำร้องเพื่อเยียวยาความเสียหาย โดยให้ผู้เสียหายสามารถร้องขอต่อศาลเพื่อสั่งคืนทรัพย์สินหรือสั่งให้หยุดยั้งการกระทำความผิดในกรณีเร่งด่วน โดยไม่ต้องรอการรวบรวมพยานหลักฐานและไม่เป็นการสร้างภาระการพิสูจน์ให้แก่ผู้เสียหายเป็นหลักในคดีละเมิด อันเป็นแนวคิดที่เน้นการคืนทรัพย์สินหรือเยียวยาให้ผู้เสียหายก่อน แล้วค่อยจัดการกับความผิดและความรับผิดชอบทางแพ่งหรือทางอาญาภายหลัง เช่น อาจมีการเพิ่มเติมพระราชกำหนดหรือออกข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่า หากผู้เสียหายสามารถพิสูจน์ได้ว่าตนได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและทรัพย์สินของตนปรากฏอยู่ในระบบที่สามารถติดตามได้แล้ว ย่อมมีสิทธิได้รับการชดเชยหรือคืนทรัพย์สินก่อนโดยไม่ต้องรอพิสูจน์ความผิดของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก่อนก็ได้ และควรมีการจัดตั้งกองทุนกลางเพื่อเยียวยาผู้เสียหายจากอาชญากรรมทางเทคโนโลยี โดยนำเงินจากทรัพย์สินที่ถูกยึดหรือแช่แข็งมาเฉลี่ยคืนแก่ผู้เสียหายตามลำดับเวลาและมูลค่าความเสียหายอย่างเป็นธรรม

๘. เสริมสร้างความเข้มแข็งให้ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ศปอท.) ให้เป็นศูนย์การประสานงานหลักในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในทุก ๆ ด้าน รวมถึงการสร้างให้เป็นตัวกลางหลักในการจัดหาระบบแจ้งเตือนอัตโนมัติผ่านช่องทางต่าง ๆ เกี่ยวกับกลโกงที่กำลังแพร่ระบาด เช่น เว็บไซต์ปลอม แอปพลิเคชันปลอม ลิงก์ฟิชซิง และเทคนิคใหม่ของมิจฉาชีพ เป็นต้น และจัดทำฐานข้อมูลสาธารณะเกี่ยวกับบัญชีม้า หมายเลขกระเป๋าสินทรัพย์ดิจิทัลต้องสงสัย และพฤติกรรมผิดปกติให้ประชาชนสามารถตรวจสอบก่อนทำธุรกรรมได้โดยง่าย

๙. ควรมีการเตรียมและพัฒนาความพร้อมแก่ระบบงานและบุคลากรในทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีให้สามารถรองรับและมีความรู้เฉพาะทาง เพื่อสามารถจัดการกับปัญหาดังกล่าวได้รวดเร็วและทันทั่วถึง ตอบสนองต่อกลไกของกลุ่มอาชญากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เช่นนี้จะเห็นได้ว่า การรักษาความมั่นคงในยุคดิจิทัลต้องกระทำควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพราะหากรัฐมุ่งใช้อำนาจฝ่ายเดียวโดยไม่ผ่านการตรวจสอบ ย่อมส่งผลให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว ขาดเสรีภาพ และบั่นทอนความไว้วางใจในระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ซึ่งในระยะยาวอาจทำให้เสถียรภาพของรัฐอ่อนแอลงได้

บรรณานุกรม

- กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR).
- กรุงเทพธุรกิจ, 2568, ส่อง พ.ร.ก.ป้องกันคอลเซ็นเตอร์ฉบับใหม่ ติดตามระบบธุรกรรม-ป้องกันฟอกเงิน, [Online], Available : <https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/1164301> [2025, June 9]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)
- ณรงค์ เหล่าธีระเชาวน์, ๒๕๕๖, หลักนิติธรรม, เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตร หลักนิติกรรม เพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑ วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. ๒๕๖๖.
- พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๘.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐.
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ), ๒๕๖๕, รายงานวิจัยเรื่อง การใช้อำนาจของรัฐในยุค ดิจิทัลกับหลักนิติธรรม [Online], Available : <https://www.tijthailand.org/th/> [2025 June 7]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ), ๒๕๖๗, เดิมพันอนาคตประเทศไทย...หลักนิติธรรมกับการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน ตอนที่ ๑ [Online], Available : <https://www.tijthailand.org/th/article/detail/57> [2025 August 13]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ), ๒๕๖๗, วาระแห่งชาติ... ขับเคลื่อนหลักนิติธรรมนำไทย [Online], Available : <https://www.tijthailand.org/highlight/detail/rule-of-law-forum-2024> [2025 August 13]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)
- สิทธิศักดิ์ สุขปักษา, ๒๕๕๐, แนวความคิดและสถานะของหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๘. เอกสารประกอบการพิจารณาพระราชกำหนด มาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๘ [Online], Available : <https://prt.parliament.go.th/server/api/core/bitstreams/8d55dfc2-8813-44e4-8ef3-101bdc0be858/content> [2025 June 5]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (Depa), ๒๕๖๖, เทคโนโลยีที่สำคัญในยุคดิจิทัล : ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ [Online], Available : <https://www.depa.or.th/th/article-view/tech-series-cyber-security> [2025 June 6]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)
- อติเทพ อุทยะพัฒน์, (๒๕๖๕), หลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย [Online], Available : https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=1158 [2025 August 13]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)

อมรรัตน์ อินนามาตร, ๒๕๖๖, กฎหมายว่าด้วยความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์กับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน : ศึกษากรณีพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. ๒๕๖๒, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายระหว่างประเทศ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Amnesty International Thailand, ๒๕๖๘, แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล เรียกร้องรัฐบาลไทยยุติการปฏิบัติการ IO และการโจมตีทางไซเบอร์ต่อภาคประชาสังคม [Online], Available : <https://www.amnesty.or.th/news/2025/04/thailand-authorities-must-end-malicious-smear-campaigns-and-cyberattacks-on-civil-society/#:~:text=สิทธิของบุคคลทุกคน,บริจาคตอนนี้> [2025 June 7]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)

Fair Finance Thailand, ๒๕๖๘, มาตรการร่วมรับผิดชอบ รับมือมีจลาชีพออนไลน์ ‘มาช้า’ แต่ ‘มาแล้ว’ [Online], Available : <https://fairfinancethailand.org/article/2025/shared-responsibility-framework-for-dealing-with-online-fraud/> [2025, June 16]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)

Frank La Rue, 2554, Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression [Online] Available : <https://digitallibrary.un.org/record/706200?ln=en&v=pdf> [2025, June 9]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)

Human Rights Watch, 2023, Thailand: New Cybercrime Law Risks Abuses [Online], Available : <https://www.hrw.org> [2025 June 5]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)

iLaw, 2566, บทวิเคราะห์พระราชกำหนดอาชญากรรมทางเทคโนโลยี [Online], Available : <https://ilaw.or.th> [2025 June 7]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)

International Covenant on Civil and Political Rights 1966.

SDG MOVE, 2565, SDG Vocab I 51 – Rule of Law – หลักนิติธรรม [Online] Available : <https://www.sdgmove.com/2021/08/24/sdg-vocab-51-rule-of-law/> [2025, June 9]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)

United Nations General Assembly, 1988, Universal Declaration of Human Rights [Online] Available : https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf [2025, June 9]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)

WhoscallTH, ๒๕๖๗, ตรวจสอบสวทกลางเผยสถิติก่อนหมดปี ๖๗ แค่สองเดือนสูญเสียเงินกว่า ๓,๕๐๐ ล้านบาทโดยแก๊งคอลเซ็นเตอร์ [Online], Available : <https://whoscall.com/th/blog/articles/1445-ตรวจสอบสวทกลางเผยสถิติก่อนหมดปี 67 แค่สองเดือนสูญเสียเงินกว่า 3,500 ล้านบาทโดยแก๊งคอลเซ็นเตอร์> [2025, June 9]. (สารสนเทศจาก World Wide Web)

ภาคผนวก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่เกี่ยวข้อง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

ตราไว้ ณ วันที่ ๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๖๐
เป็นปีที่ ๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

หมวด ๓

สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

มาตรา ๒๕ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๓๒ บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว การกระทำความผิดเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อทำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน

เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น

มาตรา ๓๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใด ๆ

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๓๗ บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบทอด

ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๔๑ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๒) เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว

(๓) ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ